మహాభారతము

భీష్మపర్వము

ద్వితీయాశ్వాసము

హరిహరనాథా! వైశంపానుడు మహాభారత కథను జనమే జయునికి ఇలా చెప్పసాగాడు.

ఆ ప్రకారము తమ పక్షానికి విజయం చేకూరిన దానికి సంతోషించి ధృతరాష్ట్రుడు, సంజయుని చూచి "సంజయా! తరువాత ఏమి జరిగినది. చక్కగా వివరింపుము" అని అడిగాడు సంజయుడు , ధృతరాష్ట్రునితో మహా భారత యుద్ధక్రమమును ఇలా చెప్పసాగాడు.

ఆరాత్రి ధర్మతనయుడు మొదటి రోజునే తమకు ఓటమి సంభవించి నందుకు దుఃఖితుడై తన తమ్ములతోను, మిగిలిన మిత్ర రాజుల తోనూ గూడి శ్రీకృష్ణుని వద్దకు వెళ్లాడు.

“కృష్ణా! చూచితివి గదా! ఈ రోజు భీష్ముడు, కార్చిచ్చు అడవిని కాల్చినట్టు భీష్ముడు మన సేనలను నాశనం చేసాడు. మనం అతనిని చంపు మార్గం కనపడటంలేదు. లోకభీకరుడైన భీష్ముని మామూలు వీరునిగా తలచి భంగ పడ్డాను. నీ మరుదులు, అనగా నా తమ్ములు బాగా గాయపడ్డారు. ఆ భీష్మునితో యుద్ధం చేయడానికి దిక్పాలకులు కూడా చాలరు అని తెలిసింది. భీష్ముని జయిస్తాడని మనం అర్జునుని నమ్ముకున్నాము. ఈ రోజు అర్జునుడు తన పరాక్రమము ఏమియు చూపలేదు. భీముడు మాత్రమే తన యావచ్ఛక్తి ఉపయోగించి కౌరవ సేనలను ఎదిరించాడు. నాకు ఏమి చెయ్యాలో తోచడం లేదు. అయినా జరిగిన దానికి వారిని వీరిని నిందించడం దేనికి? ఈయుద్ధం మానేస్తాను. మనకు సాయం వచ్చిన రాజులందరిని భీష్మునికి ఎరగా పెట్టలేను. దీని కన్నా మరల అడవులకు పోయి అక్కడ ఆకుకూరలు తినడం మేలు. నీవు ఎలా చెబితే అలా చేస్తాను. నీ వలన కదా మేము ఇప్పటి దాకా అపజయ మెరుగక జయ పరంపరలతో కొనసాగుతున్నాము. కాబట్టి ప్రస్తుత కర్తవ్యమును ఉపదేశింపుము.” అని వేడుకున్నాడు.

ధర్మనందనుని చూచి కృష్ణుడు ఇలా అన్నాడు. “ధర్మజా! ఏమిటి ఇలా మాట్లాడుతున్నావు. ఈ మనో వేదన ఎందుకు? అసలు నీకు ఎదురు నిల్చేదెవరు చెప్పు. నీ తమ్ములు ఈ ప్రపంచము మొత్తం గెలువ

సమర్థులు. భీష్ముని చంపుటకు శిఖండి ఉన్నాడు కదా. భయమెందుకు. సాత్యకి బాహుబలం, అతని అత్యాశ్చర్యకరమైన యుద్ధరీతులు నీకు ఇంకా అవగతము కాలేదు.ద్రుపదుడు, విరాటరాజు నీ కోసం తమ తమ ప్రాణాలు ఇవ్వడానికి కూడాసిద్ధంగా ఉన్నారు కదా. నువ్వు ఎందుకు ఈ ప్రకారము నిరుత్సాహపడతావు. అంతదాకా ఎందుకు ఒక్క ధృష్ట ద్యుమ్నుడు చాలు కౌరవసేన మట్టుపెట్టడానికి. " అని పలికాడు

అప్పుడు ధర్మతనయుడు ధృష్టద్యుమ్నుని చూచి "నాడు శ్రీ కృష్ణుడు నిన్ను మాకు చూపించి ఇతడు మన సర్వసైన్యమునకు ఆధి పత్యము వహించునని ఆదేశించాడు. ఆ ప్రకారము నిన్ను సర్వ సైన్యాధ్యక్షుడిని చేసాము. శ్రీకృష్ణుడు, నేను, నా తమ్ములు, మన మిత్ర రాజులు నీ వెంట ఉన్నాము. నీవు నీ సర్వశక్తులు ఒడ్డి మాకు విజయం చేకూర్చవలసింది." అని అన్నాడు.

దానికి ధృష్టద్యుమ్నుడు "ధర్మనందనా! నన్ను ద్రోణుని చంపుటకు మాత్రమే బ్రహ్మ సృష్టించాడని జగమెరిగిన సత్యము. కాబట్టి దాని గురించి మరల మరల చెప్ప పని లేదు. భీష్మునితో సహా కురు సేనలో ఉన్న ప్రముఖ యోధులను ఎలా మట్టుబెట్టెదనో చూడండి. " అని పలికాడు.

ఆ మాటలు విని పాండు కుమారులు, సకల భూపతులు, శ్రీ కృష్ణుడు సంతసించారు. తరువాత ధర్మనందనుడు

దృష్టద్యుమ్మునితో ఇలా అన్నాడు.

"పూర్వము దేవ దానవ యుద్ధమున బృహస్పతి దేవేంద్రునికి చెప్పిన యుద్ధవ్యూహము పేరు క్రౌంచ వ్యూహము. అది శత్రు భయంకర మైనది. రేపు నీవు క్రౌంచ వ్యూహమును పన్నుము." అని అన్నాడు.

"అలాగే చేసెదను." అన్నాడు ధృష్టద్యుమ్నుడు.

ధర్మనందనుడు మనసు తేలికపడి తన తమ్ములతో కలిసి తన స్కంధావారమునకు వెళ్లాడు. ఎవరి నిజనివాసములకు వారు వెళ్లారు.

మరునాడు సూర్యోదయం అయింది. పాండవ సైనికుల హృదయ పద్మములు వికసించాయి. ధర్మనందనుడు క్రౌంచ వ్యూహమును పరిశీలించుటకు వెళ్లాడు.

అర్జునుడు తన గాండీవము, కపిధ్వజముతో గూడా రథము మీద క్రౌంచ పక్షి ముక్కు భాగంలో నిలిచాడు. కుంతి భోజుడు, శైబ్యుడు, క్రౌంచమునకు నేత్రముల స్థానములో నిలిచారు. ద్రుపదుడు క్రౌంచమునకు శిఖ మాదిరి నిలిచాడు. దశార్ణ, శూరసేన, కిరాత, దేశాధీశులు కంఠాకారములో నిలిచారు. భీమసేనుడు ధృష్టద్యుమ్నుడు చెరి ఒక పక్కన క్రౌంచ పక్షి రెక్కలమాదిరి నిలిచారు. అభిమన్యుడు, సాత్యకి, ఉప పాండవులు, పాంద్రుడు, చోళులు, పాండ్యులు, భీమ సేనుని పక్కన, నకుల సహదేవులు, ఘటోత్కచుడు, శంబరుడు, వత్స రాజులు, ధృష్టద్యుమ్నుని పక్కన నిలిచారు. కేకయ, కాశి రాజులతో కూడి

విరాటుడు క్రౌంచ పక్షి జఘన భాగంలో నిలిచాడు. హుణపతి మొదలగు ప్రముఖులు తన చుట్టు ఉండగా ధర్మరాజు వెన్ను భాగంలో నిలిచాడు.

ఆ సయమంలో దుర్యోధనుడు, భీష్మ, ద్రోణ, అశ్వత్థామ, కృప, శల్య, కృత వర్మలను చూచి "మీరు ఒక్కొక్కరు పాండవ బలములను గెలువ గల సమర్ధులు కదా! మీ రందరూ ఒక్కచోట గూడితే సాక్షాత్తూ ఆ పరమేశ్వ రునికైనా మిమ్ములను గెలువ శక్యం కాదు కదా! కాని పాండవుల సైన్యము క్రౌంచ వ్యూహమును పన్ని నిలిచి యున్నది. మనము కూడా తగిన వ్యూహమును పన్ని నిలువ వలయును కదా!" అని పలికాడు.

సుయోధనుని మాట మేరకు భీష్ముడు ప్రతి వ్యూహము రచించాడు. భీష్ముని ఆదేశము మేరకు కౌరవ సైన్యము మోహరించింది. దుశ్శాసన, వికర్ణ, విందాను విందులు, శూరసేనుడును, యవన, త్రిగర్త రాజులును, ఒక పక్క నిలిచారు. ద్రోణాచార్యులు, కుంతల, దశార్ణ, విదర్భ దేశాధీశులు, గాంధార, సింధు, సౌవీర రాజులు ఒక పక్కను, భీష్ముడు మహాసైన్యముతో నడుమ భాగము లోనూ, మూడు భాగములుగా నిలిచారు. కృతవర్మ, శల్యుడు, అశ్మంత, కాశ్మీరాధీశులు, సుయోధనుని తమ్ములు కొంతమంది, సుయోధనుడు, భీష్ముని వెనుక

నిలిచారు. ఈ ప్రకారము ఇరుపక్షముల వారు తమ తమ సేనలను మోహరించారు.

యుద్ధము ఆరంభం అయింది. దుర్యోధనుడు తన చేతిని ఊపుతూ యుద్ధం చెయ్యండని తన సేనలను పురి కొల్పాడు. కౌరవ సైన్యము పాండవ సైన్యముతో తలపడింది.

భీష్ముడు పాండవులు పన్నిన క్రౌంచ వ్యూహమును చించి చెండాడాడు. రెక్కలు చించాడు. కంఠమును తుంచాడు. తల పగులకొట్టాడు. క్రౌంచ వ్యూహమును కకావికలు చేసాడు అన్ని దిశలు తానే అయి విజృభించాడు భీష్ముడు. ఇది చూ చి అర్జునుడు కృష్ణునితో ఇలా అన్నాడు.

" బావా! భీష్ముడు మన సేనలను చిందర వందర చేస్తున్నాడు. నా వైపు రావడం లేదు. ఇతని పటాటోపము అణచాలి. ముందు రథము భీష్ముని మీదికి నడుపుము." అని అన్నాడు.

"అర్జునా! నీ మాట ప్రకారము రథం నడుపుతాను. కాని నా మాట కూడా విను. కంగారు పడకు. నీ పరాక్రమంతో, శౌర్యముతో భీష్ముని సమర్ధవంతంగా ఎదిరించు. పక్కనే ఉన్న శల్యుడు మొదలగు కురు సేనలకు భయం కలిగించు." అంటూ కృష్ణుడు తమ రథమును భీష్ముని మీదికి నడిపాడు.

అర్జునుడు తనకు అడ్డము వచ్చిన శూరసేనుడి సైన్యములను తన బాణములతో చిందర వందర చేసాడు. గాంగేయుని మీదికి అత్యంత

పరాక్రమముతో ఉరికాడు. ఇది చూచి గాంగేయుడు 77 క్రూరమ్మైన బాణములతో అర్జునుని నొప్పించాడు. వెంటనే ద్రోణుడు 25 బాణములతోనూ, కృపాచార్యుడు 500 బాణములతోనూ, వికర్ణుడు మూడు బాణములతోనూ, శల్యుడు 9 బాణములతోనూ, దుర్యోధనుడు 64 బాణములతోనూ అర్జునుని మీదికి లంఘించారు. కొండ మీద వర్షము కురిసినట్టు కురియుచున్న ఆ బాణ పరంపర చూచి అర్జునుడు సుస్థిరముగా నిలిచాడు. 20 బాణములతో భీష్ముని, 60 బాణములతో ద్రోణుని, 9 బాణములతో కృపుని, వికర్ణుని, శల్యుని చెరి మూడు బాణములతో, దుర్యోధనుని 5 క్రూర మ్మైన బాణములతోనూ అర్జునుడు నొప్పించాడు.

ఆ సమయంలో సాత్యకి, మత్స్య రాజైన విరాటుడు, ధృష్ట ద్యుమ్నుడు, ఉప పాండవులు, అభిమన్యుడు అక్కడకు చేరుకున్నారు. భీష్మునికి తోడుగా వచ్చిన యోధులందరి మీదకు ఒక్క మారుగా దాడి చేసారు. అప్పుడు భీష్ముడు 50 పదునైన బాణములను ఒక్కసారిగా అర్జునుని మీదికి వదిలాడు. ఆ బాణములను ఇసుమంతైనను లక్ష్యపెట్టక అర్జునుడు కౌరవ సేనలమీద శర వర్షము కురిపించాడు. ఆ దెబ్బకు కౌరవ సేన పారిపోయారు. అర్జునుడు వారిని తరిమి కొట్టాడు.

అర్జునుడు తన రథమును కౌరవ సైన్యము మీదికి నడిపించి వారిని విచక్షణా రహితంగా రథికులను, సూతులను (రథము నడుపువారు సూతులు) నరికాడు. అర్జునుని పరాక్రమానికి కౌరవ సేన భయపడి పోయారు.

అప్పుడు సుయోధనుడు భీష్ముని వద్దకు వచ్చి ఇలా అన్నాడు. "పితామహా! చూస్తున్నారుగా అర్జునుని ప్రతాపము. మన సేనలను విచక్షణా రహితంగా చంపుతున్నాడు. మరి మీకు ఇది బాగుందా! అర్జునుని సమర్థవంతంగా ఎదుర్కొన జాలిన కర్ణుని కూడా యుద్ధానికి రాకుండా చేసారు. మీరేమో ఏమీ చెయ్యడం లేదు. ఏమిటో! " అని అన్నాడు నిస్పృహతో.

"'ఏమిటిది! సుయోధనుడు ఇలా అంటున్నాడు. నా శాయశక్తులా యుద్ధం చేస్తున్నాను కదా! అతను ఇలా మాట్లాడటం బాగా లేదు." అని మనసులో బాధ పడి తన రథమును అర్జునుని మీదికి పోనిమ్మన్నాడు. దుర్యోధనుడు, వికర్ణుడు ఒక పక్క, అశ్వత్థామ ఒక పక్క భీష్ముడికి బాసటగా నిలిచారు. అందరూ ఒక్కుమ్మడిగా అర్జునుని ఎదుర్కొని అతని మీద బాణ వర్షము కురిపించారు.

అప్పుడు అర్జునునికి సాయంగా ధర్మరాజు, భీముడు, నకుల, సహదేవులు వచ్చారు. అర్జునునికి, గాంగేయునికి లోకభీకరంగా యుద్ధం జరిగింది. భీష్ముడు అర్జునుని రథ సారథి అయిన శ్రీకృష్ణుని గుండెలు తాకేట్టు బాణములు సంధించి వదిలాడు. ఆ బాణములు శ్రీకృష్ణుని గుండెల్లోకి దూసుకుపోయి రక్తం ప్రవహించింది. అది చూచి అర్జునుడు కోపంతో ఊగిపోయాడు. భీష్ముని మీద బాణ వర్షము కురిపించాడు. ఆ బాణములను తిప్పికొట్టి భీష్ముడు అర్జునుని రథమును తన శరములతో ముంచెత్తాడు. ఈ ప్రకారము ఒకరికి ఒకరు తీసిపోకుండా భీష్ముడు అర్జునుడు యుద్ధం చేస్తున్నారు.

అప్పటికి మధ్యాహ్నం అయింది. సూర్యుడు నడి నెత్తిమీదికి వచ్చాడు. ఆ సమయంలో ధృష్టద్యుమ్నుడు ద్రోణుని మీదికి తన రథం పోనిచ్చాడు. ద్రోణాచార్యుని తన నిశిత శరములతో నొప్పించాడు. ద్రోణుడు కోపించి తన క్రూరమైన బాణములతో ముందు ధృష్టద్యుమ్నుని సూతుని చంపాడు. నాలుగు బాణములతో అశ్వములను చంపాడు. అతని విల్లును నడిమికి విరిచాడు. ధ్వజమును విరిచాడు. అంతతోనే ధృష్టద్యుమ్ముడు అమిత మైన క్రోధంతో ద్రోణుని మీద శరపరంపర కురిపించాడు. వాటిని ద్రోణుడు సమర్థంగా ఎదుర్కొన్నాడు. మరల ధృష్టద్యుమ్నునిమీద శర వర్షము కురిపించాడు. ధృష్టద్యుమ్నుడు

వాటిని మధ్యలోనే విరిచి మరల ద్రోణుని మీదికి శరములు సంధించాడు. ఆప్రకారం ఇరువురి మధ్మ పోరు భీకరంగా సాగింది.

ధృష్టద్యుమ్నుడు ద్రోణుని మీదికి తన గదాయుధము ప్రయోగించాడు. దానిని ద్రోణుడు పొడి పొడి చేసాడు. తరువాత ప్రయోగించిన బల్లెములను మధ్యలో విరిచాడు. తన బాణములతో ధృష్టద్యుమ్నుని విల్లు విరగ్గొట్టాడు. మరొక విల్లు తీసుకొని ధృష్టద్యుమ్నుడు ద్రోణుని మీద శరవర్షము కురిపించాడు. ద్రోణుడు మరల రెండు బాణములతో ధృష్టద్యుమ్నుని సూతుని, అశ్వములను చంపాడు. అతని విల్లు ఖండించాడు. వెంటనే ధృష్టద్యుమ్నుడు రథము దిగి గద తీసుకొని గిర గిరా తిప్పి ద్రోణుని మీదికి విసిరాడు. ఆ గదను ద్రోణుడు తన శరములతో నుగ్గు నుగ్గు చేసాడు. వెంటనే ధృష్టద్యుమ్నుడు తన కరవాలమును తీసుకొని విజృంభించాడు. ఆ ప్రకారము ధృష్టద్యుమ్నుడు ద్రోణుడు ఘోరంగాయుద్ధం చేస్తున్నారు.

ద్రోణుని శర పరంపర ధాటికి ధృష్ట ద్యుమ్నుడు తట్టుకోలేక పోయాడు. ఇది చూచి భీముడు ధృష్టద్యుమ్మునికి సాయంగా వచ్చాడు. ద్రోణుని మీదికి 7 బాణములు సంధించాడు. ధృష్టద్యుమ్యుని వేరు రథం ఎక్కించాడు. ఇది చూచి సుయోధనుడు కళింగ రాజులకు చేయి ఊపి భీముని ఎదుర్కొన మని సైగ చేసాడు. కళింగ రాజు తన సైన్యముతో

భీముని మీదికి వచ్చాడు. ఇంతలో ద్రోణుడు విజృంభించి విరాటుని, ద్రుపదుని మీదికి బాణములనుసంధించాడు.

ఇంతలో ధర్మతనయుడు ధృష్టద్యుమ్నునికి సాయంగా నిలిచాడు. ఛేది, కరూశ దేశాల సైన్యాలు భీమునికి అడ్డం వచ్చాయి. కేతు మంతుడు భీమునిమీదికి ఉరికాడు. కేతు మంతుని బాణ ధాటికి ఆగలేక పాండవ సైన్యములు మంటల్లో పడ్డ పురుగు మాదిరి మాడిపోయాయి. మిగిలిన వారు పారిపోయారు.

ఆ విజయోత్సాహంతో కేతుమంతుడు ముందు వెనుక చూడకుండా భీముని మీద తన బాణ వృష్టి కురిపించాడు. భీముని హయములు చంపాడు భీమునికి కోపం వచ్చింది. తన గదను తీసుకొని వాడిమీదికి విసిరాడు. ఆ గదాఘాతానికి వాడు, వాడి రధం, వాడి కేతనము నేలకూలాయి. కేతు మంతుడు స్వర్గలోకం చేరుకున్నాడు. భీముడు తన కత్తిని తీసుకొని వీరవిహారం చేస్తున్నాడు.

అది చూచిన కళింగ రాజు కుమారుడు శక్రదేవుడు ఆగ్రహంతో భీముని మీదికి ఉరికాడు. కరకు బాణములతో భీముని రధాశ్వాలను వధించాడు. భీముని ఒళ్లంతా బాణములతో కొట్టాడు. భీముడు చలించక తన గదాఘాతంతో శక్రదేవుని ఒకే వేటుకుసంహరించాడు.

కొడుకు చావు చూచిన కళింగ రాజు శ్రుతాయువు కోపించి భీముని మీదికి రథం నడిపాడు. భీముని మీద 14 తోమరములు ప్రయోగించాడు. వాటినన్నింటిని తన కత్తితో తుత్తునియలు చేసాడు భీముడు. అప్పుడు కళింగరాజు సోదరుడు భానుమంతుడు తన గజబలముతో భీముని ఎదుర్కొన్నాడు. భీముని మీద బాణ పరంపర కురిపించాడు. తన ఏనుగును భీముని మీదికి నడిపించాడు. భీమ సేనుడు సింహనాదముచేసాడు. ఆ సింహ నాదానికి దిక్కులు దద్దరిల్లాయి. భీముడు భానుమంతుని ఏనుగును పట్టుకున్నాడు. దాని దంతములు విరిచాడు. భానుమంతుని మీదికి లంఘించి అతనిని తనకత్తితో నరికాడు. అతని ఏనుగును నరికాడు.

అది చూచి కళింగుడు ఒక్కసారిగా భీముని మీద పడమని తన గజ సైన్యమును పురికొల్పాడు. అప్పుడు భీముడు ఒంటరిగా నేల మీద ఉన్నాడు. కత్తి తీసుకొని ఆ గజముల తొండములను ఒక్కొక్కటిగా నరుకుతున్నాడు. రధికులను, సారధులను, రథములకు కట్టిన గుర్రములను నరుకుతున్నాడు. ఇంతలో భీముని రథ సారధి భీముని రథమును తెచ్చి అతని ముందట నిలిపాడు. భీముడు తనసారధిని మెచ్చుకొని రథం ఎక్కాడు. విల్లు చేతిలోకి తీసుకున్నాడు. అయిదు బాణములతో కళింగుని కొట్టాడు. ఈ దెబ్బలకు కళింగుడు మూర్ఛ

పోయాడు. అతని చక్ర రక్షకులైన సత్యుడు, సత్య దేవుని భీముడు తన బాణములతో చంపాడు. కౌరవ సేన కకావికలయింది.

కళింగుని రధమును సారధి పక్కకు తీసుకొని వెళ్లాడు. అది చూచి భీముడు తన శంఖమును పూరించాడు. ఆ శంఖ నాదము విని గాంగేయుడు తరిగి తన శంఖము పూరించి తమ సైన్యములను ఉత్సాహ పరిచాడు. ఇంతలో ధృష్టద్యుమ్నుడు, శిఖండి, సాత్యకి ముగ్గురు భీమునికి తోడుగా నిలిచారు. అందరూ కలిసి భీష్మునికి ఎదురు నిలిచారు. భీష్ముడు శిఖండితో తప్ప మిగిలిన వారందరితో యుద్ధం చేస్తున్నాడు. భీష్ముడు భీముని రధమునకు కట్టిన గుఱ్ఱములను చంపాడు. అంతట కోపించిన భీముడు తన గద తీసుకొని రధము దిగి భీష్ముని మీదికి ఉరికాడు. వెంటనే సాత్యకి భీమునికి అడ్డంగా వచ్చి తన బాణములతో భీష్ముని రధ సారధిని చంపాడు. సారధి లేని గుఱ్ఱములు భీష్ముని రధమును లాగుకొని ఎటో వెళ్లాయి.

అదే అదనుగా భీముడు కౌరవ సైన్యమును తన గదతో తునుమాడుతున్నాడు. భీముని ధాటికి తాళలేక కౌరవ సైన్యములు పారిపోయాయి. ధృష్టద్యుమ్నుడు భీముని తన రధము మీద ఎక్కించుకున్నాడు. ఇంతలో సాత్యకి తన రధము తీసుకొని వచ్చాడు. "భీమసేనా! ఒంటరిగా కళింగుని బలం అణిచావు. అతని పుత్రులను, సోదరులను,

ఆప్తులను, సైన్యమును ఒంటి చేతితో ఓడించావు." సాత్యకి భీమసేనుని ప్రశంసించాడు.

కళింగ రాజు పరాజయమును పరికించిన శల్యుడు, కృపుడు, అశ్వత్థామ అక్కడకు రావడం చూచి ధృష్టద్యుమ్నుడు భీముని తన రథము నుండి దించాడు. "భీమసేనా నీవునా వెనక ఉండి నన్ను రక్షించు." అని వారి వైపు తన రథము నడిపాడు. అశ్వత్థాము రథము నకు కట్టిన అశ్వములను పది బాణములతో చంపాడు. అశ్వత్థామ శల్యుని రథం ఎక్కాడు. ధృష్టద్యుమ్నుని మీదికి అస్త్రములు ప్రయో గించాడు.

ధృష్టద్యుమ్నుడు అశ్వత్థామ, శల్య, కృపులతో ఒంటరిగాయుద్ధం చెయ్యడం చూచిన అభిమన్యుడు అక్కడకు రథం తోలుకుంటూ వచ్చాడు. కృపుడు, అశ్వత్థామల మీద తొమ్మిదేసి బాణములు ప్రయో గించాడు. శల్యుని శరీరం మీదికి బాణవృష్టి కురిపించాడు. వారు కూడా అభిమన్యుని మీద ఒక్కొక్కరు 12 బాణములు ప్రయోగించారు.

ఆ సమయములో సుయోధనుని కుమారుడు లక్ష్మణుడు అభిమన్యునితో తలపడ్డాడు. మర్మభేధులైన బాణములతో అభిమన్యుని నొప్పించాడు. అభిమన్యుడు కూడా లక్ష్మణ కుమారుని 50 బాణములతో

తిప్పికొట్టాడు. లక్ష్మణుడు అభిమన్యుని విల్లువిరిచాడు. అప్పుడు కౌరవులు హర్షధ్వానాలు చేసారు. అభిమన్యుడు వేరొక విల్లు తీసుకొని లక్ష్మణుని మీదికి బాణ వృష్టి కురిపించాడు. అతని కవచం బేధించాడు.

ఇది చూచి దుర్యోధనుడు తన రధమును అభిమన్యుని మీదికి మరలించాడు. సుయోధనునికి సాయంగా భీష్మ, ద్రోణులు ఇతర ప్రముఖ రధికులు వచ్చారు. వారినందరిని చూచి అభిమన్యుడు భయపడలేదు. వారిని చూచి నవ్వుతూ వారితోయుద్ధం చేస్తున్నాడు. ఈ సమయమున అర్జునుడు తన దేవ దత్తమును పూరించుచూ భీష్మ, ద్రోణుల మీద శరవర్షము కురిపించుచూ అభిమన్మునికి సాయంగా వచ్చాడు. ఇది చూచి యుధిష్ఠిరుడు తన సేనలకు చేయి విసిరి సైగ చేసాడు. పాండవ సేన ఒక్కుమ్మడిగా అక్కడకు చేరుకుంది.

అర్జునుడు తన వివిధబాణములతో కౌరవ సేనను తుత్తునియలు చేస్తున్నాడు. అర్జునుని బాణములు ఆకాశమంతా కప్పాయి. విరిగిన శరములతో, కరవాలములతో, గదలతో, తలలతో మొండెములతో, ఆ యుద్ధ భూమి భయంకరంగా ఉంది. గజములను నడుపు తున్న వీరులు తమకు ఎవరు అడ్డం వచ్చిన లెక్కచెయ్యకుండా వారిని తొక్కుకుంటూ

వీరవిహారం చేస్తున్నారు. శ్రీకృష్ణుడు, అర్జునుడు తమ తమ శంఖములు, పాంచజన్య,దేవదత్తములను పూరించారు.

అప్పుడు భీష్ముడు ద్రోణుని చూచి "ఆచార్యా! ఈరోజు అర్జునుడు శ్రీకృష్ణుని సారధ్యంలో చెలరేగి పోయాడు. అతనిని ఎదుర్కొనే వీరుడు కనిపించలేదు. నన్ను కూడా లెక్కచెయ్యలేదు. మన సేనలు కూడా బాగా అలసిపోయి ఉన్నాయి. సూర్యుడు పశ్చిమాద్రి చేరుకున్నాడు. ఈ రోజుకు యుద్ధం చాలించడం మంచిది అన్నాడు. ద్రోణుడు కూడా అందుకు అంగీకరించాడు. యుద్ధము ఆపమని తమ వారికి సూచించాడు. ఇరు పక్షములు యుద్ధం ఆ రోజుకు చాలించారు. తమ తమ స్కంధా వారములకు చేరుకున్నారు.

మరునాడు భీష్ముడు తమ సేనలతో గరుడ వ్యూహం పన్నాడు. ఆ గరుడ వ్యూహమునకు, తాను ముక్కు భాగములో నిలిచాడు.ద్రోణుడు, కృతవర్మలు కళ్లు ఉండవలసిన స్థానములో నిలిచారు. కృపాచార్యుడు, అశ్వత్థామ తలభాగమున నిలిచారు. త్రిగర్తులతో కూడి భూరి శ్రవసుడు, శల్యుడు, భగదత్తుడు, సౌవీరుడు, జయద్రధుడు కంఠ భాగమున నిలిచారు. సుయోధనుని తమ్ములును, సుయోధనుడు వెన్ను భాగమున నిలిచాడు. విందానువిందులు, కాంభోజరాజు, శూరసేనుడు తోక భాగ మున నిలిచారు. మగధ, కళింగాది రాజులు కుడి రెక్కగా నిలిచారు.

కర్ణాటక, కోసల రాజులు ఎడమ రెక్కగా నిలిచారు. ఈ ప్రకారము గరుడుని ఆకారంలో గరుడవ్యూహం పన్నాడు భీష్ముడు.

ఇది చూచాడు అర్జునుడు, ధృష్టద్యుమ్నుని పిలిచాడు. గరుడ వ్యూహమునకు ప్రతిగా అర్ధ చంద్ర వ్యూహమును పన్నమని ఆదేశించాడు. ధృష్టద్యుమ్నుడు అర్ధ చంద్రవ్యూహము రచించాడు. పాండ్య, మగధ రాజులతో కలిసి భీమసేనుడు కుడి పక్కన ఉన్న చంద్రుడి కొమ్ము దగ్గర నిలిచాడు. విరాటుడు, ద్రుపదుడు,నీలుడు,తమ తమ సైన్యములతో భీముడికి ఎడమ పక్కన నిలిచారు. శిఖండి సహితుడై ధృష్టద్యుమ్నుడు ముందు నిలువగా, యుధిష్ఠిరుడు తన సేనలతో చంద్రుని మధ్యభాగమున నిలిచాడు. వారి పక్కన, సాత్యకి, నకులసహదేవులు, ఉప పాండవులు,అభిమన్యుడు,ఘటోత్కచుడు, కేకయ రాజులు, తమ తమ సేనలతో నిలిచారు. అర్జునుడు ఎడమ పక్కన ఉన్న కొమ్ముదగ్గర నిలిచాడు. ఈ ప్రకారము అర్ధ చంద్రాకారములో పాండవ సైన్యము నిలిచింది.

భేరీ తూర్యనాదములు మిన్నుముట్టాయి. సమయము ఆసన్నం కాగానే ఇరుపక్షములు యుద్ధమునకు తలపడ్డాయి. మూడవ రోజు యుద్ధం ప్రారంభం అయింది.

అర్జునుడు తన గాండీవము సారించి, శత్రుపక్షములోని వారి రధములను, రధికులను, రధములకు కట్టిన హయములను, వారి వారి ధ్వజములను, తన బాణములతో నుగ్గు నుగ్గు చేస్తున్నాడు. గాంధారీ పుత్రులు ఒక్కసారి అర్జునుని మీద పడ్డారు. ఇది చూచి మిగిలిన పాండవులు తమ తమ సైన్యముతో అర్జునునికి సాయంగా వచ్చారు. భీష్ముని ఆధ్వర్యంలో కౌరవ సైన్యము, భీముని కనుసన్నలలో పాండవ సైన్యము భీకరంగా పోరుతున్నారు.

ఆ సమయంలో భీష్ముడు, ద్రోణుడు, సైంధవుడు, శకుని, వికర్ణుడు, ఒక్కుమ్మడిగా పాండవ సేనపై పడ్డారు. భీమసేనుడు, ఘటోత్కచుడు, సాత్యకి, శైబ్యుడు, చేకితానుడు, ఉపపాండవులు వారిని ఎదుర్కొన్నారు. పోరు ఘోరంగా సాగుతూ ఉంది. దుర్యోధనుడు తన రధమును భీముని మీదికి పోనిచ్చాడు. ఇది చూచి భీష్ముడు, ద్రోణుడు సుయోధనునికి సాయంగా నిలిచారు. ఇది చూచి అర్జునుడు తన రధమును వారికి మధ్యగా నిలిపాడు. సుయోధనుని మీదికి, భీష్మ ద్రోణుల మీదికి శరసంధానం చేసాడు. వారిని తన బాణములతో ముంచెత్తాడు.

అర్జునుని పక్కన సాత్యకి సాయంగా నిలిచాడు. ఆ ఇద్దరూ కౌరవ సేనను చించి చెండాడారు. శకుని తన బాణములతో సాత్యకి రధము విరగ్గొట్టాడు. సాత్యకి తన రధము దిగి పక్కనే ఉన్న అభిమన్యుని రధం ఎక్కాడు. సాత్యకి, అభిమన్యుడు కలిసి శకుని ని తమ బాణములతో కొట్టారు. యుధిష్ఠిరుడు భీష్ముని మీదికి తన రధం పోనిచ్చాడు. గాంగేయునితో పోరాటం సాగించాడు.

ఇంతలో సుయోధనుడు భీముని మీద శరప్రయోగం చేసాడు. భీముడు వాటిని మధ్యలోనే తుంచి సుయోధనుని వక్షమునకు గురిపెట్టి ఒక్కటే ఒక్క బాణము వేసాడు. ఆ బాణ ధాటికి సుయోదనుడు తన రధంమీద పడి మూర్ఛ పోయాడు. సుయోధనుని రధ సారధి కంగారుగా తన రధమును పక్కకు తీసుకొని వెళ్లాడు. ఇది చూచి సుయోధనుడు పడి పోయాడని కౌరవ సేనలు భీతి చెందాయి. చెల్లాచెదరయ్యాయి. ఈ పరిణామమును చూచి ధృష్టద్యుమ్నుడు కౌరవ సేనను తరమసాగాడు. అతనికి భీముడు తోడయ్యాడు. కౌరవ సేనలు పారి పోతున్నాయి.

భీష్ముడు, ద్రోణుడు కంగారు పడ్డారు. "నిలువండి. పారి పోకండి. సుయోధనుడు క్షేమంగా ఉన్నాడు."అని అరుస్తూ తమ సేనలను నిలువరిస్తున్నారు. కాని భీముని ధాటికి భయపడి వారుపారి పోతున్నారు.

శకునిని ఎదుర్కొంటున్న అభిమన్యుడు, సాత్యకి, అదే ప్రకారము శకునిని, అతని సైన్యమును తరుముతున్నారు.. శకుని తన బంధు వులతో, సైన్యముతో సహా పారి పోయాడు. మరొక పక్క నుండి అర్జు నుడు కౌరవ సేనను తునుమాడుతున్నాడు.

అంతా భీభత్సంగా ఉన్న సమయంలో సుయోధనుడు మూర్ఛ నుండి తేరుకున్నాడు. జరిగింది గమనించాడు. తన రధమును యుద్ధ భూమి నుండి పక్కకు తీసుకొని వచ్చినందుకు సారధిని కోప పడ్డాడు. భీష్ముడు, ద్రోణుడు ఉన్న చోటనే కదలకుండా నిలబడి ఉండటం చూచాడు. ముందు తన సైన్యమును పారి పోకుండా ఆపాడు. తాను క్షేమంగా ఉన్నానని అందరికి తెలియజేసాడు. సైన్యము కుదుట పడగానే సుయోధనుడు భీష్మ ద్రోణుల వద్దకు వెళ్లాడు.

“పితామహా! ద్రోణాచార్యా! మూడులోకములు ఒక్కసారి ఎత్తివచ్చినను మీ రొక్కరే జయించగల సమర్ధులు. మీ ఒంట్లో ఊపిరి ఉండగా మన సేనలకు ఇలాంటి దురవస్థ కలుగునా! మీరు పాండ వులతో యుద్ధం చేయనని నాకు ముందే చెప్పి ఉండవచ్చు కదా! పితామహా! మీరు ఆనాడే చెప్పి ఉంటే నేను కర్ణునితో ఎలాగోలాగా సర్ది

చెప్పుకొని యుద్ధమునకు రప్పించి ఉండేవాడిని. నిన్ను నమ్మి భంగపడ్డాను. ఇంక మాటలు ఎందుకు లెండి." అని నిష్ఠూరంగా మాట్లాడాడు.

ఆ మాటలు విన్న భీష్ముడు చిరు నవ్వు నవ్వి "సుయోధనా! దేవ సేనతో ఇంద్రుడు దిగి వచ్చినా యుద్ధములో పాండవులను గెలువ శక్యము కాదు. అన్ని తెలిసి నీవు ఇలా మాట్లాడటం ధర్మం కాదు. నాలాంటి వృద్ధులు, ఇప్పటికే సగం చచ్చిన వారు, దుర్బుద్ధి కలవారి చేతిలో పాండుకుమారులు ఓడి పోతారా! సుయోధనా! కాని నా ఓపిక ఉన్నంత వరకూ పాండు సేనలతో ఎదిరించి పోరాడెదను." అని పలికాడు.

భీష్ముడు, కౌరవ యోధులు తమ తమ శంఖములను పూరించారు. అది విన్న పాండు కుమారులు తమ తమ శంఖములు పూరించారు. భేరి తూర్యనాదములు మిన్నుముట్టాయి. భీష్ముడు విజృంభించాడు. అర్జునుని మీదికి తన రథం నడిపాడు. అప్పటికి సూర్యుడు నడినెత్తిమీదికి వచ్చాడు.

కౌరవ వీరులందరూ భీష్మునికి సాయంగా నిలిచారు. భీముడు మొదలైన వారు అర్జునునికి వెన్నుదన్నుగా నిలబడ్డారు. ఇరువర్గములకు

పోరు ఘోరమయింది.హుంకారములు, అదలింపులు, రంకెలు, ధిక్కారములు, పొగడ్తలు, వీరాలాపములు, చేస్తూ ఇరు సైన్యములు వీరవిహారం చేస్తున్నాయి. విరిగిన రథములు, కాళ్లు చేతులు లేని మొండెములు, రక్తపు మడుగులు, కింద పడ్డ గుఱ్ఱములు, తలలు తెగిన ఏనుగులు మొదలగు వాటితో యుద్ధభూమి భీకరంగా ఉంది. ఈ ప్రకారంగా భయంకరంగా ఉన్న యుద్ధ భూమిలో తిరగడం ఇష్టం లేని సైన్యములు గుంపులు గుంపులు గా చేరి చూస్తూ ఉన్నాయి.

భీష్ముడు మాత్రం ఎక్కడ చూచినా తానే అయి యుద్ధ భూమి అంతా వీరవిహారం చేస్తున్నాడు. ఆయనను ఎదిరించడం ఎవరికీ శక్యం కావడం లేదు. ఆయన ఒక్క బాణం వేస్తుంటే అందులోనుండి వేయి బాణములుపుడుతున్నాయి. అడవిలో పుట్టిన కార్చిచ్చుమాదిరి భీష్ముడు పాండవ సేనలను తుత్తునియలు చేస్తున్నాడు. ప్రళయ కాలరుద్రుని మాదిరి యుద్ధరంగమున పరాక్రమ నృత్యం చేస్తున్నాడు. అది చూచి పాంచాలురు మొదలుగాగల పాండవ యోధులు భయభ్రాంతులై నివ్వెరపోయి చూస్తున్నారు.

ఇది చూచాడు శ్రీకృష్ణుడు. పార్ధుని చూచి “అర్జునా! ఏంటయ్యా! కృపుని, ద్రోణ సహితంగా భీష్ముని గెలుస్తాను అన్నావు. కౌరవ సేనను

మట్టు పెడతాను అన్నావు. ఇప్పుడు చూడు భీష్ముడు ఎలా విజృంభి స్తున్నాడో. మరి నీవు ఏమి చేస్తున్నావు." అని చురక అంటించాడు.

" అదేమిటి బావా! అలా అంటావు. మన రథం భీష్ముని మీదికి పోనిమ్ము. పితామహుని సంగతి నేను చూస్తాను." అన్నాడు అర్జునుడు.

వెంటనే కృష్ణుడు అర్జునుని రథమును భీష్ముని ఉన్న చోటికి పోనిచ్చాడు. అతనికి ఎదురుగా నిలిపాడు. ఇది చూచి భీష్ముడు అర్జునుని రథములకు కట్టిన హయములమీద , అర్జునుని మీద, కృష్ణుని మీద శరములు సంధించాడు. తన మీద బాణములు వేసిన భీష్ముని మీద కోపించాడు కృష్ణుడు. ఇది చూచి అర్జునుడు భీష్ముని మీద ఒకే ఒక బాణముతో భీష్ముని విల్లు విరిచాడు. భీష్ముడు మరొక విల్లు తీసుకున్నాడు. దానిని విరగ్గొట్టాడు అర్జునుడు. మరొక విల్లు చేపట్టి భీష్ముడు అర్జునుని మీద, కృష్ణుని మీద శరవర్షము కురిపించాడు. నొప్పించాడు. కృష్ణుడు అర్జునుని రథమును అతి చిత్ర విచిత్ర రీతుల పోనిస్తూ ఆ బాణముల బారి నుండి అర్జునుని తప్పించాడు. అర్జునుడు కూడా భీష్ముని మీద అతి క్రూరములైన బాణములను సంధించి విడిచాడు.

అప్పటి కి అపరాహ్ణము అయింది. కృష్ణుడు బాగా గాయ పడ్డాడు. గాయ పడ్డ అర్జునుని చూచాడు. తన మనసులో ఇలా అనుకున్నాడు. "పాండవ సైన్యములు అని పారిపోతున్నాయి. వీళ్లలో ఒక్కరికి కూడా భీష్ముని ఎదుర్కొని నిలిచే ధైర్యము ఉన్నట్టు లేదు. అర్జునుడు కూడా బాగా గాయ పడ్డాడు. పరిస్థితి ఇదే ప్రకారం కొనసాగితే సుయోధనుని సమస్త కోరికలు ఈ రోజే భీష్ముడు నెరవేర్చగలడు. యాదవులు, కేకయ రాజులు, పాంచాలురు పారి పోతున్నారు. ఇది చూచి కౌరవ సైన్యము ఉన్నాదంతో ఊగి పోతున్నారు. ఇప్పుడు నేను ఊరుకుంటే లాభం లేదు. ఆ భీష్ముని చంపి ధర్మ తనయుని గెలిపించ వలెను." అని మనసులో తలచాడు శ్రీకృష్ణుడు.

ఇంతలోనే భీష్ముడు మరల అర్జునుని మీద బాణ వర్షము కురిపించాడు. అర్జునుడు ఇంక శరసంధానము చెయ్యలేకపోయాడు. ఇది చూచి కృపాచార్యుడు, కృతవర్మ,అశ్వత్థాము,భూరిశ్రవుడు, సైంధవుడు, వికర్ణుడు, ఒక్క సారిగా తమ తమ రధములను అర్జునుని మీదికి పోనిచ్చారు. ఆ సమయమున సాత్యకి తన గజ బలమును అర్జునికి సాయంగా నిలిపాడు. పాండవ సేనలను చూచి సాత్యకి "ఎందుకు అలా పారి పోతున్నారు. మీరు పలికిన పలుకులు మరిచారా! ఈ భీష్ముడు మనలను ఏమి చేస్తాడు. ఈ భీష్ముని సంగతి మనకు

తెలియదా! భీష్ముడు లేడు గీష్ముడు లేదు. తరమండి. నరకండి. ” అని తన సేనలను ప్రోత్సహిస్తూ అర్జునుని రథం దగ్గరకు వచ్చాడు.

“సాత్యకీ! పారిపోయే పిరికి పందలను ఎందుకు రమ్మంటావు. ఈ రోజు నేను భీష్ముని చంపుతాను. ద్రోణుని పని చక్కపెడతాను. కౌరవ వీరులను తునుమాడుతాను. వారి సైన్యమును నాశనం చేస్తాను. చతుస్సాగర వేలావలయుత ధరణీతలంబంతయును ధర్మతనయునకు కట్టబెడతాను. నా చక్రాయుధమును ధరిస్తాను. నా పరాక్రమంతో విజృంభి స్తాను.” అని పలికి తన సుదర్శనమును మనసులో తలంచాడు. తక్షణము సుదర్శనము వెలుగులు విరజిమ్ముతూ శ్రీకృష్ణుని చేతిని అలంకరించింది.

శ్రీ కృష్ణుడు రథమున కున్న పగ్గములను నొగల మీద పెట్టాడు. రథం మీదినుండి దుమికాడు. కట్టుకున్న పీతాంబరము జారిపోతున్నా లెక్క చెయ్యలేదు. మహా కోపంతో రగిలిపోతున్నాడు కృష్ణుడు. తన చక్రాయుధము తో సహా భీష్ముని మీదికి లంఘించాడు. ఇది చూచి కౌరవ సైనికులు నిశ్చేష్టులయ్యారు. అలాగే నిల్చుని చూస్తున్నారు.

ఇది చూచాడు భీష్ముడు. సంభ్రమముతో రథం దిగాడు. శ్రీకృష్ణునికి ఎదురు పోయాడు. "కృష్ణా! రావయ్యా! నన్ను కృతార్థుని చెయ్యి. రా! నీ ఇష్టం వచ్చినట్టు చెయ్యి. " అని చేతులు జోడించి ప్రార్థించాడు.

ఇది చూచాడు అర్జునుడు. తనూ రథం దిగాడు. శ్రీకృష్ణుని వెనక నుండి పట్టుకున్నాడు. కాని శ్రీకృష్ణుని బలానికి తట్టుకోలేక పోయాడు. చతికిల పడ్డాడు. మరల పైకి లేచి శ్రీకృష్ణుని గట్టిగా పట్టుకున్నాడు.

"కృష్ణా! నీ కోపం వదలవయ్యా! యాదవులకు, పాండవులకు నీవే కదా దిక్కు. నీవే ఈ ప్రకారం అధైర్యపడితే ఎలాగా! ధర్మనందనుని ధైర్యము, బాహబలము,వీర్యము, ఏమి కావాలి! ఇది నీకు తగునా లోక నాయకా! శాంతించవయ్యా! నీ సాయం తో నేను కౌరవ సేనను రూపు మాపుతాను. నాకు అపకీర్తి తేవడం నీకు భావ్యమా!" అని ప్రార్థించాడు.

ఆ మాటలకు శ్రీకృష్ణుడు శాంతించాడు. తన కోపమును ఉప సంహరించుకున్నాడు. తిరిగి వచ్చి అర్జునుని రథం మీద కూర్చున్నాడు. మరల పగ్గములు చేత ధరించాడు. అర్జునుడు రథం ఎక్కాడు. శ్రీకృష్ణుడు పాంచజన్యము, అర్జునుడు దేవదత్తము పూరించారు.

గాండీవాన్ని సంధించాడు. ఇది చూచి కౌరవ బలములు భేరీ మృదంగతూర్య నాదములు మ్రోగించాయి. అర్జునుడు శరసంధానం చేసాడు.

ఇది చూచి భీష్ముడు, భూరిశ్రవుడు, శల్యుడు, దుర్యోధనుడు ఒక్కసారిగా అర్జునుని పై శక్తి, గద, తోమరములు ప్రయోగించారు. అర్జునుడు శక్తిని, గదను, తోమరమును ఒక్కొక్క బాణముతో తుత్తునియలు చేసాడు. వారి మీద ఇంద్రాస్త్రము ప్రయోగించాడు. ఆ ఇంద్రాస్త్రము నానా విధములుగా కౌరవ సేనను నాశనం చేసింది. అర్జునుడు భీష్ముని మీద అతి క్రూరములైన అస్త్రములు ప్రయోగించాడు. భూరిశ్రవుని విల్లు విరిచాడు. తొమ్మిది బాణములతో శల్యుని నొప్పించాడు. అంతలో పాంచాలురు,విరాట సైన్యము అక్కడకు చేరుకున్నారు.

అర్జునుని పరాక్రమమునకు కౌరవ సేనలు తల్లడిల్లి పోయాయి. కౌరవులు అందరూ కలిసి అర్జునుని రథమును చుట్టుముట్టారు. అర్జునుడు ప్రయోగించిన ఇంద్రాస్త్రము కౌరవసేనలను నాశనం చేస్తూ ఉంది. హయములు,రథములు చాపచుట్టగా పడిపోతున్నాయి. ఏనుగులు కూలిపోతున్నాయి. చామరములు, ఛత్రములు, కేతనములు (జండాలు) ఆయుధములు తుక్కు తుక్కు అవుతున్నాయి. అర్జునుడు

దేవదత్తమును, శ్రీకృష్ణుడు పాంచజన్యమును పూరించారు. సింహ నాదము చేసారు. సూర్యుడు పడమట దిక్కుకు చేరుకున్నాడు. అర్జునుని బాణముల ధాటికి ఆగలేక ఆరోజుకు యుద్ధము చాలించారు.

భీష్ముడు, ద్రోణుడు, బాహ్లికుడు, దుర్యోధనుడు తమ తమ బలములతో స్కంధావారములు చేరుకున్నారు. పాండవులు కూడా శ్రీకృష్ణునితో సహా తమ విజయమునకు పొంగి పోతూ వంది మాగధులు కీర్తిస్తూ ఉండగా తమ తమ శిబిరములుచేరుకున్నారు. ఈ ప్రకారము మూడవ నాటి యుద్ధం ముగిసింది." అని సంజయుడు ధృతరాష్ట్రునికి చెప్పాడు.

మరునాడు నాలుగవ రోజు యుద్ధం ప్రారంభం అయింది. భీష్ముడు అపార మైన కౌరవ సేనతో కురుక్షేత్రమునకు కదలి వచ్చాడు. ద్రోణుడు, సుయోధనుడు,బాహ్లికుడు, రణ రంగము చేరుకున్నారు. భీష్ముడు భయంకరంగా శంఖ నాదం చేసాడు. గజ సమూహముల ఘీంకారములు ప్రతిధ్వనించాయి. పాండవ సైన్యము కూడా యుద్ధ రంగము ప్రవేశించింది. కృష్ణుడు, అర్జునుడు పాండవ సైన్యములో సూర్య, చంద్రుల మాదిరి ప్రకాశించారు. పాంచజన్య, దేవదత్తములు

పూరించారు. భేరీ తూర్యనాదములు మిన్నుముట్టాయి. ఇరు సేనలు నాలుగవ రోజుయుద్ధమునకు సన్నద్ధము అయ్యాయి.

ఇరుపక్షములలోని చతురంగ బలములు ఒకరితో ఒకరు తలపడ్డారు. తోమరములు, కుంతములు,క్షురికలు, బల్లెములు, గదలు మొదలగు ఆయుధములతో కాల్బలము పోరు సాగిస్తూ ఉంది. కరవాలములు తిప్పుతూ శత్రువులను తునుమాడుతున్నారు. గదలు, ముసలములు, ముద్గరములు, మొదలగు వానితో ఒకరిని ఒకరు మోదుకుంటున్నారు. భీష్ముడు ఎక్కడచూచినా తానే అయి యుద్ధ భూమి అంతా కలయతిరుగుతున్నాడు. సుయోధనుడు, ద్రోణుడు, వివింశతి, కృపాచార్యుడు, సోమదత్తుడు, శల్యుడు కలిసి భీష్ముని వెన్నంటి ఉన్నారు. ఇది చూచాడు అభిమన్యుడు. వీరందరినీ ఒకేసారి ఎదు ర్కొన్నాడు. వారు ప్రయోగించిన బాణములను మధ్యలోనే తుంచాడు.

భీష్ముడు అభిమన్యుని విడిచి పెట్టి అర్జునుని మీద శరవర్షము కురి పించాడు. అర్జునుడు వాటిని సమర్ధ వంతంగా ఎదుర్కొన్నాడు. భీష్మార్జు నుల పోరు ఘోరమయింది. ఇరు పక్షములవారు వారి పోరును ఆసక్తిగా తిలకిస్తున్నారు.

అశ్వత్థామ, భూరిశ్రవ, శల్యుని కుమారుడు, చిత్రసేనుడు, కలిసి ఒక్కుమ్మడిగా అభిమన్యుని ఎదుర్కొన్నారు. అభిమన్యుడు చిరు నవ్వుతో

అశ్వత్థామ గుండెలకు గురిపెట్టి కొట్టాడు. శల్యుని కుమారుని విల్లు విరిచాడు. సుయోధనుని విల్లు విరిచాడు. భూరిశ్రవసుని ఓడించాడు. అభిమన్యునితో దీటుగాపోరాడ గల వీరుడే కౌరవ సైన్యములో కరువయ్యాడు. ఆ ప్రకారము ఒకేసారి అనేక మందితో పోరాడుతున్న అభిమన్యుని చూచి అర్జునుడు తాను కూడా ఎక్కడ చూచినా తా నే అయి కురు వీరులను చించి చెండాడుతున్నాడు.

అప్పుడు సుయోధనుడు త్రిగర్తులను, కృతవర్మను, కేకయ రాజులను, 35 వేల రధికులతో ఒకేసారి అభిమన్యుని చుట్టుముట్టమని ఆదేశించాడు. వారు అదే ప్రకారము అభిమన్యుని ఎదుర్కొన్నారు. అర్జునుని కొంచెం దూరంలో చూచి ధృష్టద్యుమ్నుడు తన రధమును అర్జునుని వద్దకు పోనిమ్మన్నాడు. ధృష్టద్యుమ్నుడు అర్జునుని రధమును అధిగమించి ముందుకుపోయి, కృపాచార్యుని మూడు శరములతో, పది శరములతో శల్యుని , కృతవర్మమీద ఒక్క బాణమును సంధించాడు. వారి వారి రధములను, హయములను కూల్చాడు.

అప్పుడు శల్యుని కుమారుడు పది అమ్ములతో ధృష్టద్యుమ్నుని, మరొక పది బాణములతో అతని సూతుని కొట్టాడు. అది చూచి ధృ ష్టద్యుమ్నుడు కోపించి ఒక భల్ల బాణముతో శల్యుని కుమారుని విల్లు

తుంచాడు. నాగాస్త్రము సంధించాడు. శల్య కుమారుని రధసారధిని, రధమును, హయములను కొట్టాడు. శల్యతనయుడు రధమును దిగాడు. తన డాలు కత్తి తీసుకొని శత్రువులను తునుమాడుతున్నాడు. ఇది చూచి ధృష్టద్యుమ్నుడు ఒక గద తీసుకొని శల్యకుమారుని ఎదుర్కొన్నాడు. అతని గదాప్రహారములకు, శల్య నందనుని కత్తి విరిగిపోయింది. డాలు తునా తునకలయింది. రెండవ దెబ్బకు శల్యనందనుని తల పగిలిపోయింది. అతడు తన కత్తి డాలు విడిచి కింద పడిపోయాడు. తనకుమారుని మరణం చూచాడు శల్యుడు. క్రోధంతో ధృష్ట ద్యుమ్నుని మీదికి ఉరికాడు. అద్భుతమైన బాణములను అతని మీద సంధించాడు.

సంజయుని ద్వారా ఇదంతా వినిన ధృతరాష్ట్రుడు మనసులో కలతచెందాడు. “అయ్యో ! మానవ ప్రయత్నం సర్వం దైవ యత్నము ముందు వృధాయే కదా. ఆ పాండవులు మన సేనలను సర్వము నిర్మూలించడం తథ్యం. నా కుమారుని దుర్నయము వలన గదా నేడు ఇలాంటి దుర్వార్తలు వింటున్నాను కదా! కౌంతేయులను గెల్చు ఉపాయము ఏదీ తెలియకున్నది.” అని అన్నాడు.

అది విని సంజయుడు ధృతరాష్ట్ర మహారాజా! ఇదేం చూచావు ఇంకా ఎంతోమంది వీరులు చనిపోయారు. చెపుతాను విను.

ఆ ప్రకారము శల్యుడు ధృష్టద్యుమ్నుని మీద శరవర్షము కురిపించాడు. అతని విల్లు విరిచాడు. వివిధములైన అస్త్రములతో ధృ ష్టద్యుమ్నుని నొప్పించాడు. అది చూచి అభిమన్యుడు శల్యుని మీదికి వచ్చాడు. ఇది చూచి, సుయోధనుని చేత ప్రేరేపించబడి, దుర్ముఖుడు, దుస్సహుడు, దుర్మర్షణుడు, సత్యవ్రతుడు, చిత్రసేనుడు, పురు మిత్రుడు, వివింశతి, వికర్ణుడు వారి వారి సేనలతో అభిమన్యుని ధృష్ట ద్యుమ్మని చుట్టుముట్టారు. కాని వారి నందరినీ ధృష్టద్యుమ్నుడు సమర్ధంగా ఎదుర్కొన్నాడు. ఒక్కొక్కరికి తన బాణములతో సమాధానం చెప్పాడు. నకులుడు, సహదేవుడు కూడా అతనికి సాయంగా వచ్చారు. శల్యుని తోయుద్ధం చేస్తున్నారు. వారి నందరినీ శల్యుడు తన బాణములతో నొప్పించాడు. తరిమి కొట్టాడు.

పాంచాల, మత్స్య దేశాధి పతులు నకుల సహదేవులకు ఇరుపక్కలా నిలబడి శల్యునితో యుద్ధం చేస్తున్నారు. కౌరవ సైన్యమును తరిమి తరిమి కొట్టారు. ఇది చూచి మన సైన్యములో ఉన్న వీరులు శల్యునికి సాయంగా వెళ్లారు. అప్పటికి సూర్యుడు నడి నెత్తిమీదికి వచ్చాడు. నేడే సమరమునకు సమాప్తమో అన్నట్టు భీమసేనుడు తన గద

తీసుకొని తీవ్ర కోపంతో నీ కుమారుడు సుయోధనుని కి ఎదురు నిలిచాడు. అప్పుడు నీకుమారులందరూ కలవరపడ్డారు. సుయోధనుడు మగధ దేశాధీశుని తన గజబలముతో భీముని ఎదుర్కొనమని చెప్పాడు.

మగధ దేశాధీశుని గజబలమును చూచాడు భీముడు. చిరు నవ్వు నవ్వాడు. భుజం మీద గద పెట్టుకున్నాడు. రథం దిగాడు. పర్వతముల మీద ఇంద్రుడు పడ్డట్టు ఆ ఏనుగుల సమూహముమీద పడ్డాడు. భీముడు సింహనాదము చేస్తుంటే ఆ ఏనుగుల గుండెలు పగిలి పోయాయి. దొరికిన ఏనుగును దొరికినట్టు చంపుతున్నాడు భీముడు. ఇంతలో ద్రౌపది కుమారులు, అభిమన్యుడు, నకుల సహదేవులు, ధృష్టద్యుమ్నుడు, భీమునికి ఇరు పక్కలా తోడుగా నిలిచారు. తమ నిశిత శరములను ఆ ఏనుగుల సైన్యము మీద గుప్పించ సాగారు.

మగధ రాజు తన ఏనుగును అభిమన్యుని మీదికి నడిపించాడు. ఒకే ఒక్క బాణంలో ఆ ఏనుగును కొట్టాడు అభిమన్యుడు. మరొక బాణంతో మాగధుని కొట్టాడు. ఏనుగు మీదినుండి మగధ రాజు కింద పడ్డాడు. చనిపోయాడు. ధృష్టద్యుమ్నుడు తన బాణములతో ఆ ఏనుగు బలమును చించి చెండాడాడు. భీముడు తన గదతో ఏనుగులను మోదుతున్నాడు. అతను కొట్టిన దెబ్బలకు, ఆ ఏనుగులకు

కొన్నింటికి తొండములు తెగి పడ్డాయి. మరి కొన్ని దంతములు తెగాయి. మరి కొన్నింటికి కుంభస్థలములు పగిలాయి. కొన్నింటికి కాళ్లు నుగ్గునుగ్గు అయ్యాయి. భీముని ధాటికి ఆగలేక ఏనుగులు ఘీంకరిస్తూ అక్కడ నుండి పారిపోయాయి. ఆ ఏనుగులను అలా చంపుతూ భీముడు ఆ ఏనుగుల బలం మధ్య తిరుగుతున్నాడు. అభిమన్యుడు, ధృష్టద్యుమ్నుడు భీమునికి సాయంగాయుద్ధం చేస్తున్నారు. ఆ ఏనుగుల నెత్తురుతో భీముని గద, భీముని శరీరము తడిసి ముద్ద అయ్యాయి. ప్రళయ కాలంలో యముని మాదిరి విజృంభించి భీముడు ఆ ఏనుగులను తునుమాడుతున్నాడు. ఆ బాణముల వేగమునకు గదాఘాతములకు, బెదిరిన ఏనుగులను పశువుల కాపరి పశువులను తోలినట్టు ఆ ఏనుగులను తరిమాడు భీముడు.

ఇది చూచాడు సుయోధనుడు. తన కకావికలవుతున్న తన సైన్యమును నాలుగు పక్కలనుండి భీముని మీదికి పురికొల్పాడు. సముద్రము పొంగినట్టు కురు సైన్యము భీముని మీదికి ఉరికింది. భీముడు ఆ సైన్యజలధిని చెలియలి కట్టమాదిరి నిలువరించాడు. ధృష్ట ద్యుమ్నుడు, అభిమన్యుడు, ఉపపాండవులు భీమునికి తోడుగా నిలిచారు. తమ శర పరంపరలతో కౌరవ సైన్యమును తునుమాడు తున్నారు. అడవిలో కార్చిచ్చు కాల్చినట్టు భీముడు కౌరవ సైన్యమును

మట్టుపెడుతున్నాడు. కౌరవ సైన్యములను చాపకట్టు మాదిరి నేలమీద పడుతుంటే భీముడు ఒక్కొకరిని గదతో మోదుతున్నాడు. తామర కొలనులో గజరాజు ఆడినట్టు ఆ కౌరవ సైన్యము మధ్య భీముడు ఆడుకుంటున్నాడు. ఆ ప్రకారము విజృంభిస్తున్న భీముని చూచి కౌరవ బలాలు గుండెలు జారిపోయాయి. కకావికలయ్యాయి. ప్రాణభీతితో పారిపోతున్నారు.

ఇది చూచి భీష్ముడు భీముని మీదికి తన రథం నడిపించాడు. భీముని మీద శరవర్షము కురిపించాడు. అప్పుడు సాత్యకి భీష్ముని అడ్డుకున్నాడు. ఇది చూచాడు రాక్షస వీరుడు అలంబసుడు. సాత్యకి ని అడ్డగించి అతనితో యుద్ధానికి తలపడ్డాడు. పదిబాణములను సాత్యకి మీద ప్రయో గించాడు. సాత్యకి నాలుగు బాణములతో అలంబసుని కొట్టాడు. సోమదత్తుని కుమారుడు భూరిశ్రవుడు సాత్యకిని తొమ్మిది బాణములతో నొప్పించాడు. దానికి ప్రతిగా సాత్యకి భూరిశ్రవుని తన బాణ పరంపరతో ముంచెత్తాడు.

ఇంతలో సుయోధనుడు తన తమ్ములతో భూరిశ్రవునికి సాయంగా వచ్చాడు. అందరూ ఒక్కుమ్మడి సాత్యకిని చుట్టుముట్టారు. ఇది చూచి భీముడు రెచ్చిపోయాడు. సుయోధనుని మీద, అతని

తమ్ముల మీద శరవర్షము కురిపించాడు. భీముని ధాటికి ఆగలేక సుయోధనుని తమ్ములు తలకొక దిక్కుగా పారిపోయారు. తమ్ముల అవస్థ చూచిన సుయోధనుడు కళ్లలో నిప్పులు కురుస్తుండగా తొమ్మిది బాణములు భీముని మీద ప్రయోగించాడు. అప్పటి దాకా నేలమీద ఉండి యుద్ధం చేస్తున్నా భీముడు తన రధం మీద ఎక్కాడు. తన బాణము తీసుకొని సుయోధనుని మీద పది బాణములను వేసాడు. మూడు శరములతో సుయోధనుని రధ సారధి నందకుని కొట్టాడు. దానికి ప్రతిగా సుయోధనుడు భీముని మీద, భీముని రధసారధి విశోకుని మీద 60 బాణములు ప్రయోగించాడు. ఇంకొక బాణముతో భీముని విల్లు తుంచాడు. భీముడు కోపంతో మరియొక విల్లు తీసుకున్నాడు. సుయోధనుని విల్లు ఒక భల్ల బాణంతో తుంచాడు. సుయోధనుడు మరియొక విల్లు చేబూని వజ్రసమానమైన బాణంతో భీముని గుండెలకు గురి పెట్టి కొట్టాడు. ఆ దెబ్బకు భీముడు మూర్ఛపోయాడు.

ఇది చూచాడు అభిమన్యుడు. ధృష్టద్యుమ్నుడు, ఉపపాండవులతో కలిసి ఒక్కమాటుగా సుయోధనుని మీద పడ్డారు. ఇంతలో సేదదీరాడు భీముడు. పైకి లేచాడు. ఒక్కసారిగా కౌరవ సైన్యముమీద పడ్డాడు. సుయోధనుని మీద, శల్యుని మీద శర పరంపర కురిపించాడు. సింహమును చూచిన ఏనుగుల మాదిరి కౌరవ సైన్యము పలాయనం

చిత్తగించింది. ఆ సమయంలో సూర్యుడు పడమటి దిక్కుకు వాలాడు. అపరాహ్ణము అయింది.

ఈసమయంలో నీ కుమారులు, సేనాపతి, సుషేణుడు, జలసంధుడు, సులోచనుడు, భీముడు, భీమరధుడు, భీమబాహుడు, దుష్ప్రదర్షుడు, దుర్ముఖుడు,వివిత్సుడు, ఇంకా కొంత మంది కలిసి ఒక్కుమ్మడిగా భీముని ఎదుర్కొన్నారు. భీముని మీద బాణ వర్షము కురిపించారు. భీముడు వారి మీదికి పెద్దపులి బాలమృగముల మీదికి ఉరికినట్టు ఉరికాడు. సేనాపతి శిరము తుంచాడు. మూడు బాణము లతో జలసంధుని చంపాడు. సుషేణుని వక్షస్థలము చీల్చాడు. భీమ బాహుని ఐదు బాణములతో చంపాడు. ఉగ్రుని శిరము తుంచాడు. భీముని, భీమ రధుని ఒకేసారి తన బాణములతో చంపాడు. సులోచనుని నాలుగు బాణములతో చంపాడు. భీముని వీర విహారము చూచి అందరూ భయభ్రాంతులయ్యారు. కౌరవ సైన్యము పారిపోయింది.

భీముని వీర విహారము చూచాడు భీష్ముడు. తన సైన్యములోని యోధాను యోధులను చూచి "ఓ యోధాను యోధులారా! భీముడు రాచ కుమారులను నరుకు తున్నాడు, మీరు ఉపేక్షించడం తగునా. రండి భీమునితో పోరాడండి. " అని ఎలుగెత్తి అరిగాడు. ఆ హెచ్చరిక విన్న

భగదత్తుడు భీముని మీదికి తన ఏనుగును నడిపాడు. భీముని మీద సూర్యుని పైన మేఘాలు కప్పినట్టు శరవర్షము కురిపించాడు. ఆ శరపరంపరతో భీముని రధము కాసేపు అదృశ్యము అయింది.

ఇది చూచి అభిమన్యుడు, ఉపపాండవులు కోపోద్దీప్తులయ్యారు. భగదత్తుని ఏనుగు పై బాణవర్షము కురిపించాడు.   ఆ ఏనుగు ఇది తట్టుకోలేక ఘీంకరిస్తూ పాండవ సేన మీద పడింది. తన ఇష్టం వచ్చినట్టు పాండవ సేనను తొక్కుతూ, తొండముతో ఎత్తి విసిరి వేస్తూ, పాండవ సేనను నిర్మూలించసాగింది. దాని పాదముల కిందపడి ఎంతోమంది పాండవ యోధులు పరమపదించారు.

ఇది చూచి పొంగి పోయిన సుయోధనుడు తన రధమును భీముని మీదికి పోనిచ్చాడు. భీముని గుండెలు తాకేట్టు పలుబాణములు ప్రయోగించాడు. భీముడు కొంతసేపు దిమ్మరపోయాడు. ఇది చూచాడు ఘటోత్కచుడు. తండ్రికి సాయంగా వచ్చాడు. సాయం సమయం అవుతోంది. తన మాయా యుద్ధమునకు అనువైన సమయం అను కున్నాడు ఘటోత్కచుడు.. ఒక ఏనుగు ఎక్కాడు. కౌరవ సేన ముందు నిలిచాడు. ఇంద్రుడు ఐరావతమును ఎక్కి వస్తున్నాడా అన్నట్టు భ్రమ

కలిగించాడు. తన చుట్టూ దిక్పాలకుల మాదిరి దానవ వీరులు వస్తున్నారు.

ఘటోత్కచుడు సుయోధనుని మీదికి తన ఏనుగును పోనిచ్చాడు. అతనిని తన క్రూరమైన నారాచములతో నొప్పించాడు. ఇంతలో భగదత్తుడు ఘటోత్కచునికి అడ్డుతగిలాడు. ఘటోత్కచుడు వాడిని పట్టు కున్నాడు. వాడి ఏనుగును చంపాడు. భగదత్తుని అవతలకు విసిరేసాడు. అది చూచి కౌరవ సేనలు పారిపోయాయి.

మరల సుయోధనుని మీదికి వచ్చాడు ఘటోత్కచుడు. ఇది చూచి భీష్ముడు ద్రోణుని తో ఇలాఅన్నాడు. "ఆచార్యా! మాయా యుద్ధంలో ఘటోత్కచుడు ఆరితేరినవాడు. భగదత్తుని చంపాడు. సుయోధనుని మీదికి పోతున్నాడు. మనము వాడికి అడ్డుపడాలి. అసలు భగదత్తుడు మహా వీరుడు. ఘటోత్కచుని తో యుద్ధం చెయ్యడానికి సమర్థుడు. కాని ఒక్కదెబ్బకు భగదత్తుడు, వాడి ఏనుగు మట్టికరిచాయి." అన్నాడు.

"కౌరవ వీరులారా! ఘటోత్కచుడు సుయోధనుని మీదికి పోతున్నాడు, రండి. సుయోధనునికి సాయంగా నిలవండి. " అంటూ తన చేయి పైకి ఎత్తి అన్నిసేనలను అక్కడకు రమ్మని పిలిచాడు. తన

రధమును కూడా ఘటోత్కచుని మీదికి ఉరికించాడు. అందరూ ఒక్కసారిగా ఘటోత్కచుని మీద పడ్డారు. ఇది చూచిన యుధిష్ఠిరుడు మొదలగు పాండవులు, పాంచాల సైన్యము, మత్స్యసైన్యము, ప్రముఖ దండనాయకులు, కౌరవ వీరుల మీదికి ఉరికారు. యుద్ధము భీషణ రూపం దాల్చింది.

భీష్ముడు పాండవ సేనను తునుమాడుతున్నాడు. వీరవిహారం చేస్తున్నాడు. ఘటోత్కచుడు కూడా విజృంభించాడు. సింహనాదము చేసాడు. అతని సింహనాదము విని కౌరవ సేనలోని ఏనుగులు నిజంగా సింహము వచ్చినదనుకొని కకావికలయ్యాయి.

ఇది చూచి భీష్ముడు ద్రోణునితో "ఆచార్యా! సూర్యుడు అస్తమిస్తున్నాడు. ఘటోత్కచునితో ఇప్పుడు యుద్ధం చెయ్యడం మంచిది కాదు. ఇప్పుడు పోయి రేపు వచ్చెదము." అని అన్నాడు. ద్రోణుడు "సరే" అన్నాడు. ఈవిషయం అందరు రధికులకు తెలియచేసారు. యుద్ధం ఆగిపోయింది. కౌరవ బలములు వెను దిరిగాయి. పాండవ బలములు, భేరీ, శంఖ, తూర్య, భీషణ ఘోషతో సింహనాదములు చేసుకుంటూ తమ తమ శిబిరములకు వెళ్ళారు. ఈ ప్రకారము నాలుగవ రోజు యుద్ధ విశేషములు వివరించాడు సంజయుడు.

నాల్గవ నాటి యుద్ధంలో తన వారు పరాజయము పాలయ్యారు అని విన్న ధృతరాష్ట్రుడు, "సంజయా! నువ్వు ఎప్పుడూ పాండవుల విజయ వార్తలు చెపుతుంటావు. వారికి మేలు చేస్తుంటావు. నా కుమారుల పరాక్రమమును తక్కువ చేసి మాట్లాడతావు. మరి భీష్ముడు, ద్రోణుడు, శల్యుడు, మిగిలిన శూరులు పాండవులతో యుద్ధం చెయ్యడం లేదా! అయినప్పటికీ పాండవులు విజయులగుటకు కారణమేమి? వివరంగా చెప్పు అని అడిగాడు.

(ఇక్కడ ఒక చిన్న విషయం ప్రస్తావించుకుందాము. సంజయుడు ఒక వార్తా పత్రిక లాంటి వాడు. టి.వి.ఛానల్ లాంటి వాడు. ఉన్నది ఉన్నట్టు రాయడం, చూసింది చూచినట్టు చెప్పడం అతని ధర్మం. కాని ధృత రాష్ట్రుడు నిజాన్ని జీర్ణించుకోలేకపోతున్నాడు. సంజయుని పక్షపాతిగా నిందించాడు. తనకు అనుకూలంగా వార్తలు చెప్పమని అడిగాడు.

ఈనాడు కూడా అదే జరుగుతూ ఉంది. ఒక విశ్వ విఖ్యాత నట సార్వభౌముడు నేరుగా సినిమారంగంనుండి రాజకీయరంగ ప్రవేశం జరిగినప్పుడు ఒక పత్రిక అదే పనిగా వార్తలు రాసి అతనిని గెలిపించి, ముఖ్యమంత్రిని చేసింది. ప్రస్తుతం ఒక్కొక్క పార్టీకి ఒకొక్క పత్రిక బాకా

ఊదుతూ ఉంది. ఒక ముఖ్యమంత్రి కుమారుడైతే ఏకంగా ఒక పత్రికే పెట్టాడు. తనకు అనుకూలంగా వార్త రాస్తే వాడు ఉత్తముడు. లేకపోతే వాడి పత్రిక మీద దాడి చెయ్యడం. ఇదీ నేటి వరస. నాటి ధృతరాష్ట్రునికి నేటి రాజకీయ నేతలకు తేడా ఏముంది. యుగాలు మారినా, తరాలు మారిన, మనుషుల మనస్తత్వాలు మారలేదు కదా!)

"ధృతరాష్ట్ర మహా రాజా! పాండవుల వద్ద ఎలాంటిమంత్ర తంత్రములు, ఔషధగుణములు కాని లేవు. పాండు రాజ కుమారులు ధర్మము, సత్యము తప్పని వారు. కాని నీ పుత్రులు ఆ మార్గాన నడవరు. వారు పాపం చెయ్యడం నువ్వు కళ్లారా చూచావు కదా! ధర్మమేవ జయతే అని కదా ఆర్యోక్తి. కాబట్టి వారు గెల్చుట, మీరు ఓడుట ధృవము. విదురుడు చెప్పిన మాటలు మనము విన్నాము కదా! నీవు అడిగిన మాదిరే అక్కడ సుయోధనుడు కూడా భీష్ముడిని అడిగాడు. దానికి నీ తండ్రి భీష్ముడు ఏమి సమాధానం చెప్పాడో విను.

"సుయోధనా! నేను నీకు ఎన్నోసార్లు చెప్పాను. పాండవులకు వాసుదేవుడు సాయంగా ఉన్నాడు అని. కాబట్టి పాండవులకు అసాధ్యము ఏమీ లేదు. ఆ పరమేశ్వరుని రూపు మహాత్మ్యము ఎరిగిన వారు ఎవరూ లేరు. ఎరిగిన వారికి ఆపదలు లేవు. కుంతీ కుమారులు శ్రీకృష్ణ

ని మహాత్మ్యము ఎరింగి అతనిని ఆశ్రయించారు. కానీ మీరు ఆతని మాటలు పెడచెవిని పెట్టారు.

ఒకసారి కమలసంభవుడు అయిన బ్రహ్మ మానస సరోవరం ఉత్తర పర్వత శిఖరము మీద దేవతలు, మునులు, గంధర్వులు, అప్సరసలు, మొదలగువారితో కొలువు ఉన్నాడు. అప్పుడు ఒక విమానము ఒకటి ఆకాశ మార్గమున ఎగురుతూ ఉంది. ఆ విమానములో సర్వాత్ముడు తన సఖునితో కూడా ఉన్నాడని తెలుసుకున్న బ్రహ్మ ధిగ్గున లేచి నమస్కరించాడు. "ఈ లోకముల ఉత్పత్తి, స్థితి, విలయములను వినోదముగా చేయుచూ, మునిగణములతో అర్చింపబడుచూ, నిర్గుణాత్మకుడు, శోక, భయములను రూపు మాపు శుభకర మూర్తి! నీకు నమస్కారము." అని స్తుతించాడు.

" ఓ నారాయణా! నేను నీకు పుట్టిన వాడను. ఈ జగముల నన్నింటిని సృష్టి చేసాను. నీ రక్షణలో ఈ లోకములు వర్ధిల్లుచున్నవి. ఈసమయమున మనుష్య లోకము తల్లడిల్లి పోవుతున్నది. అసుర ప్రవృత్తి విజృంభించు చున్నది. నీవు యదు వంశమున పుట్టవలసిన సమయము ఆసన్నమయినది. నీకు సఖుడు నరుడు. నీవు. నీ సఖుడు నరుడు నరలోకమున జన్మించి, నానారకములైన దైత్యులను సంహ

రింపుము. ధరణీభారమును తగ్గింపుము." అని ఆ దేవ దేవుని, అతని సఖుడు నరుని వేడుకున్నాడు. అప్పుడు నారాయణుడు అట్లే అగుగాక అని దీవించాడు. తరువాత నర నారాయణుడు వెళ్లిపోయారు.

అప్పుడు అక్కడ కొలువు దీరిన వారు బ్రహ్మను చూచి "దేవా! నీవు ఎంతో వినయంతో ప్రార్థించావు కదా! వీరలు ఎవ్వరు?" అని అడిగారు. దానికి బ్రహ్మ ఇలా చెప్పాడు. "వీరు పరమ మునులు. ఆది పురుషులు. నరనారాయణులు. వీరు నాకు ఆరాధ్యులు. అందుకే వారిని భూ లోకంలో పుట్టమని ప్రార్థించాను. దానికి వారు సమ్మతించారు. భూ లోకములో పుట్టిన వీరలను కేవలము మర్త్యులు అని భావించుచూ వారిని లక్ష్యపెట్టని వారు చెడిపోతారు. వారిని భక్తిలో కొలిచెడు వారికి అన్ని శుభములు జరుగుతాయి." అని చెప్పి బ్రహ్మ సత్యలోకమునకు వెళ్లిపోయాడు. అక్కడ ఉన్నవారు కూడా తమ తమ నిజస్థానములకు వెళ్లిపోయారు.

"సుయోధనా! ఈ కథను నేను నారదుడు, పరశురాముడు, వ్యాసుడు వారి వల్ల విన్నాను. ఇంతకు ముందు కూడా నిన్ను మహామునులు కూడా నరనారాయణులతో వైరము మంచిది కాదని వారించారు కదా! కాని నీవు మదాంధుడవై వారి మాటలు వినలేదు.

ఇప్పటి కైనను మించి పోలేదు. నీవు కృష్ణుని ఆశ్రయించి పాండవులతో స్నేహంగా ఉండు." అని చెప్పాడు భీష్ముడు.

నీ కుమారుడు సుయోధనుడు తాత భీష్ముని మాటలు పెడచెవిని పెట్టాడు. రాజా! నువ్వు, నీ కొడుకు మంచివారి మాటలను వింటారా చెప్పు! అది సరే ఐదవ దినము యుద్ధము జరిగిన విధము చెపుతాను విను." అని చెప్పసాగాడు సంజయుడు.

ఐదవ రోజుయుద్ధమునకు కౌరవ సేనలుసమాయత్తమయ్యాయి. భీష్ముడు ఆ రోజు మకర వ్యూహమును పన్నాడు. (అనగా సైన్యమును మకరము అనగా మొసలి ఆకారములో అమర్చుట.). దానికి దీటుగా పాండవులు శ్యేన వ్యూహమును పన్నారు (అనగా సైన్యమును శ్యేనము అనగా డేగ (ఈగిల్) ఆకారములో అమర్చుట. ఈ శ్యేన వ్యూహమున పాండవ యోధులు ఈ ప్రకారం నిలిచారు.

ముఖభాగమున భీముడు నిల్చున్నాడు. డేగ కన్నుల మాదిరి ధృ ష్టద్యుమ్నుడు, శిఖండినిల్చున్నారు. తల దగ్గర సాత్యకి నిల్చున్నాడు. మెడభాగమున అర్జునుడు నిల్చున్నాడు. ఎడమ రెక్క వైపు విరాటుడు, ద్రుపదుడు తమతమసేనలతో నిల్చున్నారు. కుడి రెక్క వైపు కేకయ

రాజులు తమ తమ సైన్యములతో నిల్చున్నారు. వీపు భాగమున అభిమన్యుడు, ఉప పాండవులు నిల్చున్నారు. తోక భాగమున నకుల సహదేవులు వెంట రాగాయుధిష్ఠిరుడు నిల్చున్నాడు. ఈ విధంగా శ్యేన వ్యూహము నిర్మితమయింది.

ఇరు పక్షములలో ఉన్న సైనికులు చేసిన భేరీ,తూర్య నాదములు, శంఖనాదములు మిన్నుముట్టాయి. యుద్ధం ఆరంభం అయింది.

ముందు ఉన్న భీముడు కౌరవులు పన్నిన మకరవ్యూహములోనికి చొచ్చుకుపోయాడు. కకావికలు చేసాడు. నేరుగా భీష్ముని ఎదుర్కొన్నాడు. ఆయన మీద శర వర్షము కురిపించాడు. భీష్ముడు ఆ శరములను మధ్య లోనే తుంచి, మరల భీముని మీద శరవర్షము కురిపించాడు. ఇంతలో అర్జునుడు భీమునికి సాయంగా వచ్చాడు. భీష్మునితో తలపడ్డాడు. కౌరవ సేనలను చించి చెండాడుతున్నాడు. ఒక పక్క భీముడు, మరొక పక్క అర్జునుడు కౌరవ సేనలను భీభత్సం చేస్తున్నారు.

ఇది చూచాడు సుయోధనుడు. ద్రోణుని వద్దకు వెళ్లాడు. "ఆచార్యా! మీరు పాండవ సైన్యమును పట్టి పల్లారుస్తారు అనుకున్నాను. భీష్ముడు అలిగిన దేవతలు కూడా అతని ముందు నిలువలేరు

అనుకున్నాను కాని ఇదేమిటి? అర్జునుడు ఆ ప్రకారము విజృంభిస్తుంటే మీరు చూస్తూ ఊరుకుంటున్నారు." అని నిష్టూరంగా మాట్లాడాడు. "సుయోధనా! అర్జునుడు శౌర్య సముద్రుడు. అతనిని గెలవడం అసాధ్యము అని చెప్పాను కదా.. మాకు చేతనైనంత వరకు మేము పోరాడతాము. ఒక్క రోజులో వారిని గెలవడం మాకు శక్యమా!" అని పలికాడు.

తర్వాత పాండవులతో యుద్ధం చెయ్యడానికి ఉపక్రమించాడు. ఇంతలో సాత్యకి ద్రోణుని మీదికి దూకాడు. ద్రోణుని మీద బాణ వర్షము కురిపించాడు. దానికి ప్రతిగా ద్రోణుడు సాత్యకి మీద బాణప్రయోగం చేసాడు. ఇది చూచి భీముడు తన రధమును సాత్యకి వైపు మళ్లించి, సాత్యకి కి సాయంగా వచ్చాడు. ద్రోణుని మీద అతి కూరమైన బాణ పరంపర కురిపించాడు. ఇది చూచి శల్యుడు, భీష్ముడు ద్రోణునికి సాయంగా నిలిచారు. భీముని మీద శరపరంపర కురిపించారు.

ఇంతలో ద్రౌపదీ సుతులు, అభిమన్యుడు భీమునికి సాయంగా వచ్చారు. వారు అభిమన్యునితో కలిసి భీష్మ,ద్రోణులను ఎదుర్కొన్నారు. అదే సందని శిఖండి ధనుష్టంకారము చేస్తూ భీష్ముని మీదికి ఉరికాడు. శిఖండిని చూచి భీష్ముడు తన రధమును మరొక పక్కకు మరలించాడు.

ఇది చూచి సుయోధనుడు ద్రోణాచార్యుని శిఖండి మీదికి పురికొల్పాడు. ద్రోణుడు శిఖండిమీద అస్త్రప్రయోగం చేసాడు. పోరు ఘోరమయింది.

రధ,గజ,తురగ,పదాతి , దళముల పదఘట్టనములతో రేగినధూళి ఆకాశం కప్పివేసింది. గుర్రముల పేగులు గుట్టలుగా పడ్డాయి. ఏనుగుల కళేబరములు కుప్పలుగా పడ్డాయి. రక్తం కాలువలుకట్టి పారుతూఉంది. ఇరు పక్షములు ఘోరంగా పోరుతున్నారు. ఒక పక్క భీముడు, మరొక పక్క భీష్ముడు తమ తమ సైన్యములకు ముందు నిలిచి పోరుతున్నారు. అర్జునుడు, ద్రోణుడు భీకరంగా యుద్ధం చేస్తున్నారు.

నీ కుమారులందరూ ఒక్కుమ్మడిగా భీముని మీదికి ఉరికారు. తమ తమ రధములను భీముని రధము మీదికి దూకించారు. ఎత్తైన కొండ ను మేఘాలు కప్పినట్టు నీ కుమారులు భీముని కమ్ముకున్నారు. ఇదిచూచి అర్జునుడు గాండీవమును ఎక్కుపెట్టి నీ కుమారులను ఎదుర్కొన్నాడు. అర్జునుని ధాటికి ఆగలేక కౌరవ సైన్యములు భయంతో భీష్ముని వెనక చేరాయి. తన సేనలు పారిపోవడం చూచాడు సుయోధనుడు. తన చెయ్యి ఊపుతూ అక్కడకు వచ్చాడు. అది చూచి కాంభోజ, సింధు, గాంధార, సౌవీర, త్రిగర్త, కళింగ సేనలు అక్కడకు చేరుకున్నాయి. వారందరూ ఒక్కుమ్మడిగా భీమార్జునులను ముట్టడించారు.

ఇది చూచిన ధర్మనందనుడు, చేది, కాశ, కరూశ, పాంచాల సైన్యమును ధృష్టద్యుమ్నుని నాయకత్వంలో అక్కడకు రావించాడు. అప్పుడు విందాను విందులు కాశిరాజును, సైంధవుడు భీమసేనుని, వికర్ణుడు సహదేవుని, చిత్రసేనుడు శిఖండిని, దుర్యోధనుడు విరాటుని, త్రిగర్తులు నకులుని, ద్రోణుడు చేకితాన, సాత్యకులను, కృపాచార్యుడు ధృష్టద్యుమ్నుని, అభిమన్యుడు సాళ్వ, కేకయ రాజులను, ధృష్టకేతు, ఘటోత్కచులు నీ కుమారుల తోనూ తలపడ్డారు. యుధిష్టిరుడు శల్యుని ఎదుర్కొన్నాడు.

సమరం సంకులమయినది. అస్త్రశస్త్రములు ఒకటిని ఒకటి తాకి మంటలు చెలరేగుతున్నాయి. రధములను ఢీకొని కిందపడ్డ ఏనుగులు, ఆ ఏనుగులు తమ తొండములో ఎత్తి కిందికి విసిరిన రధములును, గుర్రముల తాకిడికి గాయపడ్డ పదాతి దళములును, చూచి ఖేచరులు కూడా ఖిన్నులయ్యారు.

భీముని పరాక్రమము చూచిన భీష్ముడు అతనిని తన బాణ పరంపరతో నొప్పించాడు. ఇది చూచి సాత్యకి భీమునికి తోడుగా నిలిచాడు. ఉజ్వలమైన వాడి వాడి బాణములను భీష్ముని మీద వేసాడు. భీష్మునికి కోసం వచ్చింది. వెంటనే భీష్ముడు సాత్యకి రధసారధిని

చంపాడు. అప్పుడు సాత్యకి రథము అటు ఇటు ఊగిస లాడింది. రథమునకు కట్టిన గుర్రములు కకావికలయ్యాయి. వికల రథుడైన సాత్యకి మీద బాణములు వేయుటకు ఇష్టము లేక అతనిని విడిచి పెట్టి భీష్ముడు పాండవ వ్యూహమును చించి చెండాడుతున్నాడు.

ఇంతలో విరాటుడు భీష్ముని ఎదుర్కొన్నాడు. మూడు బాణములతో భీష్ముని కొట్టాడు. భీష్ముడు ఆ బాణములను మధ్యలో తుంచి మరల పది బాణములతో విరాటుని కొట్టాడు. భీష్ముని ఎదుర్కొనడానికి అర్జునుడు వచ్చాడు. వెంటనే అశ్వత్థామ అర్జునునికి అడ్డంగా వచ్చాడు. ఆరు బాణములతో అర్జునుని కొట్టాడు. అర్జునుడు నవ్వుతూ అశ్వత్థామ విల్లును విరిచాడు. అశ్వత్థాము వేరొక విల్లును తీసుకొని అర్జునుని మీద శరపరంపర కురిపించాడు. అశ్వత్తామ అస్త్ర శస్త్ర ధాటికి నర నారాయణు లైన అర్జునుడు, కృష్ణుడు బాగా నొ చ్చుకున్నారు. అర్జునుడు కోపించి అశ్వత్థామ ఒళ్లంతా తన బాణములతో కొట్టాడు.

ఇంతలో భీముడు భీష్ముని ఎదుర్కొన్నాడు. భీమునికి సుయోధనుడు అడ్డం వచ్చి అతని మీద ఐదుబాణములు వదిలాడు. భీముని కవచమును ఛేధించాడు. భీమ సుయోధనులు ఘోరంగా పోరాడుతున్నారు. సుయోధనునికి సాయంగా భీష్మ్యుడు, చిత్రసేనుడు,

పురు మిత్రుడు, సాయంగా వచ్చారు. వారిని అభిమన్యుడు సమర్ధ వంతంగా ఎదుర్కొన్నాడు. పురుమిత్రుని మీద ఏడు శరములు, భీష్ముని మీద ఏడు బాణములు, చిత్రసేనుని మీద పది బాణములు ప్రయో గించాడు అభిమన్యుడు. అభి మన్యుడు ఎన్ని బాణములు వేసినను వాటిని మధ్యలోనే త్రుంచి చిత్ర సేనుడు పురుమిత్రుడు అభిమన్యుని మీద బాణవృష్టి కురిపించారు.

అంతట అభిమన్యుడు కోపించి వేసవిలో దావాగ్ని అడవిని కాల్చినట్లు, అత్యంత క్రూరములైన బాణపరంపరను వారి మీద ప్రయోగించాడు. చిత్ర సేనుని విల్లు విరిచాడు. అతని అశ్వములను చంపాడు. ఆ ప్రకారము తన అవిక్ర పరాక్రమును ప్రదర్శిస్తున్న అభిమన్యుని చూచి సుయోధనుని కుమారుడు లక్ష్మణుడు, అభిమన్యుని మీదికి ఉరికాడు.

అభిమన్యుడు ముందు లక్ష్మణుని రధమునకు కట్టిన గుర్రములను చంపాడు. తర్వాత రధ సారధిని చంపాడు. రధమును కూలగొట్టాడు. రధము విరిగిన లక్ష్మణుడు శక్తి బాణమును అభిమన్యుని మీద ప్రయోగించాడు. దానిని మధ్యలోనే తుంచాడు అభిమన్యుడు. లక్ష్మణుని ఒళ్లంతా తూట్లు పడేట్లు బాణములను ప్రయోగించాడు అభిమన్యుడు.

ఇది చూచి కృతవర్మ లక్ష్మణకుమారుని తన రధముమీద ఎక్కించుకొని పక్కకు తీసుకొని వెళ్లాడు. సుయోధనుడు తనసేనలను పోరునకు ఉత్సాహ పరిచాడు. భీష్ముడు కూడా పాండవసేనను తును మాడు తున్నాడు.

సాత్యకి తన శరజాలముతో కౌరవ సేనను చికాకుపరుస్తున్నాడు. ఇది చూ చి సోమదత్తుని కుమారుడు భూరి శ్రవసుడు సాత్యకి తో పోరు కుసిద్ధం అయ్యాడు. భూరిశ్రవసుని ధాటికి ఆగ లేక సాత్యకి సైన్యము పారిపోయింది. అప్పుడుసాత్యకి కుమారులు అమిత పరాక్రమముతో భూరిశ్రవసుని ఎదిరించారు. "భూరిశ్రవసా! నీతో వినోదంగా యుద్ధం చేయడానికి వచ్చాము. చేవ వుంటే నీతో యుద్ధం చెయ్యడానికి మా లో ఒక్కరిని కోరుకో నీ పరాక్రమము తెలుస్తుంది." అని అన్నారు.

ఆ మాటలువిన్న భూరిశ్రవసుడు మీరందరూ ఒక్కుమ్మడి వచ్చినా నాకేం భయం లేదు అన్నాడు. వారందరూ ఒక్కుమ్మడి బాణవర్షము కురిపించారు. ఆ బాణములను అన్ని మధ్యలో విరిచి, భూరిశ్రవసుడు వారిని తన శరపరంపరతో ముంచెత్తాడు. సాత్యకి కుమారులు కూడా వీరోచితంగా పోరాడుతున్నారు. భూరిశ్రవసుడు వారి విల్లులు విరిచి వారి తలలు నరికి భూదేవికి బలి ఇచ్చాడు.

అది చూచి కౌరవ వీరులు హర్షధ్వానములు చేసారు. తన కుమారుల మరణం చూచినసాత్యకి చలించిపోయాడు. ఉగ్రుడయ్యాడు. తన రధాన్ని కౌరవ సేనమీదికి పోనిచ్చాడు. దొరికిన వాడిని దొరికినట్లు తునుమాడుతున్నాడు. భూరిశ్రవసుని రధమునకు కట్టిన హయములను చంపాడు సారధిని చంపాడు. భూరిశ్రవసుడు కూడా సాత్యకి రధమును విరుగగొట్టాడు. ఇద్దరూ నేల మీదికి దుమికారు. చెరి ఒక కరవాలము తీసుకొని యుద్ధం చేస్తున్నారు. ఇంతలో సాత్యకిని భీముడు, భూరి శ్రవసుని సుయోధనుడు తమ తమ రధముల మీద ఎక్కించుకుని పక్కకు తీసుకెళ్లారు.

అర్జునుడు కౌరవ సేన మీదికి దుమికి తన శస్త్రపరంపరతో వారిని ముంచెత్తుతున్నాడు. అర్జునుని అస్త్ర,శస్త్ర ధాటికి కౌరవ సేనలునుగ్గు నుగ్గు అవుతున్నాయి. సూర్యుడు పశ్చిమాద్రికి చేరుకున్నాడు. ఈ రోజుకు యుద్ధము చాలింతము అని భీష్ముడు ప్రకటించాడు. వీరులందరూ తమ తమ శిబిరములకు వెళ్లారు. ఆ ప్రకారము ఐదవ రోజు యుద్ధము ముగిసినది." అని సంజయుడు ధృతరాష్ట్రునితో చెప్పాడు.

మరునాటితెల్లవారు జామున అర్జునుడు ధృష్టద్యుమ్నుని పిలిచి మకరవ్యూహము పన్నమని చెప్పాడు. ఆ ప్రకారము ధృష్టద్యుమ్నుడు

మకర వ్యూహము రచించాడు. అర్జునుడు, పాంచాల రాజులు తల వైపు ఉన్నారు. నకుల సహదేవులు కన్నుల మాదిరి నిల్చున్నారు. భీమసేనుడు నోటి దగ్గర, అభిమన్యుడు, ఉపపాండవులు, ఘటోత్కచుడు గండ స్థలము(దవడలు), సాత్యకీ సమేతంగా యుధిష్టిరుడు కంఠ భాగమున, ధృష్టద్యుమ్న సహితంగా విరాటుడు వెన్నుభాగమున, కేకయ రాజులు ఎడమ పక్కన, దృష్టకేతుడు, కరూశ రాజు కుడి పక్కన, కుంతిభోజ, శతానీకులు జఘన భాగమున, శిఖండి, ఇరావంతుడు తోకభాగమున, నిల్చున్నారు.

ఈ మకర వ్యూహమునకు దీటుగా భీష్ముడు క్రౌంచ వ్యూహమును పన్నాడు. ముక్కుభాగమున భీష్ముడు, ద్రోణుడు తమ తమ సేనలతో నిల్చున్నారు. కృపాచార్యుడు, అశ్వత్థామ నేత్రముల మాదిరి అమరారు. తల భాగమున కృతవర్మ తన సేనలతో నిల్చున్నాడు. కాంభోజ, బాహ్లికులు కంఠభాగమున నిలబడ్డారు. శూరసేనుడితో సహా సుయోధనుడు కడుపు భాగమున తన సేనలతో మోహరించాడు. సౌవీరునితో సహా భగదత్తుడు వీపు భాగమున, విందానువిందులు ఎడమ పక్కన, సుశర్మ కుడి పక్కన, యవనరాజు, శ్రుతాయువు, భూరిశ్రవసుడు తోక వైపు నిలిచారు. ఇట్టు ఉభయ సైన్యములు తమ తమ సేనలను మోహరించి యుద్ధమునకు సన్నద్ధమయ్యాయి.

శంఖ, భేరి, తూర్యనాదములు మిన్నుముట్టాయి. మకరమునకు తలవైపు జొర బడుచున్న ద్రోణుని చూచి భీముడు తన రథమును అతని మీదికి నడిపాడు. భీముని ధాటికి ద్రోణుని ముందు ఉన్న సేనలు పారి పోయాయి. ద్రోణుడు ఉగ్రుడయ్యాడు. భీముని మేను మీద క్రూరమ్మైన బాణములు నాటాడు. భీముడు ద్రోణుని సూతుని చంపాడు. తానే రథం తోలుకొనుచూ ద్రోణుడు వైరి వీరులను తునుమాడుతున్నాడు. ఇది చూచి భీష్ముడు ద్రోణునికి తోడుగా వచ్చాడు. భీష్మ, ద్రోణుల ధాటికి కేకయ రాజులు భయంతో వెనక్కు తగ్గారు.

ఇది చూచిన భీముడు కౌరసేనలను చావ కొట్టాడు. వారందరూ చాపకట్టు మాదిరి పడిపోతున్నారు. ఒక పక్క సుయోధనుడు, మరొక పక్క ధర్మరాజు తమ తమ సేనలను చేతులు ఆడిస్తూ, ప్రోత్స హిస్తున్నారు. ఇనుమడించిన ఉత్సాహంతో ఇరుసేనలు పోరుతున్నారు." అని సంజయుడు ధృతరాష్ట్రునికి ఆరవ దిన యుద్ధమువివరిస్తున్నాడు.

ఆ మాటలు విన్న ధృతరాష్ట్రుడు "సంజయా! మన సైన్యములో ఎంతో మంది వీరాధి వీరులు ఉండి కూడా, పాండవులను గెలువ లేకపోవడం దైవ లీల కాకపోతే మరేమిటి చెప్పు. ఇలా జరుగు తుందని నాకు విదురుడు ముందే చెప్పాడు. విదురుడు ఎంత చెప్పినా,

దుర్మార్గుడైన నా కుమారుడు వినలేదు. బుద్ధిఃకర్మానుసారిణి అని అన్నారు కదా ఇదేనేమో! విధికృతము తప్పింప ఎవ్వరి తరము. కానున్నది కాక మానదు కదా! " అని వేదాంత ధోరణిలో మాట్లాడాడు ధృతరాష్ట్రుడు.

ఆ మాటలకు సంజయుడు "మహారాజా! నీ కుమారుడు తెలిసి తెలియని వాడు. యుక్తాయుక్త వివేచన లేని వాడు. అతని గురించి ఎందుకు. నాడు జూదమాడు నాడు మనమందరము ఉపేక్షించ బట్టికదా ఈనాడు ఇంతటి దారుణ యుద్ధము దాపురించినది. ఎవ్వరిని అని ఏమి లాభము. ఇంక పశ్చాత్తాపము పడడం మాని, యుద్ధక్రమము వినమని ప్రార్ధన. " అని సంజయుడు చెప్పసాగాడు.

ఆ సమయంలో భీమసేనుడు కౌరవసేనలో చొచ్చుకొని పోతూ నీ కుమారులు దుశ్శాసనుడు, దుస్సహుడు, జయుడు, జయత్సేనుడు, వికర్ణుడు, చిత్రసేనుడు,సుదర్శనుడు, చారుచిత్రుడు, సువర్ముడు, దుష్కరుణుడు ఒక చోట చేరి ఉండటం చూచాడు. వారి మీదికి తన రధం పోనిచ్చాడు. భీముని చూచి, నీ కుమారులు, ఇదుగో భీముడు వచ్చాడు రండి అందరం కలిసి వీడిని చంపేద్దాము అని భీముడిని తమ తమ సైన్యములతో చుట్టుముట్టారు. భీముడు తన రధ సారధిని చూచి నీవు మన రధము ఇక్కడే నిలిపి ఉంచు అని చెప్పి తన గదను తీసుకొని

రధము నుండి కిందికి దూకి యుగాంతమున యమధర్మరాజు మాదిరి కౌరవ సైన్యమును చంపుతున్నాడు, తన గదతో ఏనుగుల కుంభ స్థలములు మోది చంపుతున్నాడు. రధములను నుగ్గు నుగ్గు చేస్తున్నాడు. హయములను చంపుతున్నాడు. అందరితోనూ తాను ఒక్కడే రధము దిగి యుద్ధము చేస్తున్నాడు.

అప్పటి దాకా ద్రోణుని తో యుద్ధము చేసి అలసి పోయిన ధృష్ట ద్యుమ్నుడు భీముడు యుద్ధము చేయుచున్న ప్రదేశమునకు వచ్చాడు. భీముడు లేని రధము చూచాడు. ఖిన్నుడయ్యాడు. భీముని రధసారధి విశోకుని చూచి ఏమయింది? భీముడ ఎక్కడ ఉన్నాడు? అతడు నా ప్రాణానికి ప్రాణం. అతడు లేకుండా నేను బతకలేను. తొందరగా చెప్పు అని అడిగాడు. మహారాజా! అడుగో భీముడు రధం దిగి ఒంటరిగా కౌరవులతో యుద్ధం చేస్తున్నాడు. నన్ను ఇక్కడే ఉండమన్నాడు అని చెప్పాడు. వెంటనే ధృష్టద్యుమ్నుడు భీముని దగ్గరకు వెళ్లాడు. భీమసేనా! నేను నీకు సాయంగా ఉన్నాను. నీ పరాక్రమము చూపించు. నేను కూడా వీరిని నుగ్గునుగ్గుచేస్తాను అని కౌరవుల మీద పడ్డాడు.

అది చూచి నీ కుమారుడు సుయోధనుడు “ ఈ ధృష్టద్యుమ్నుని వదలకండి చంపండి అని ఎలుగెత్తి అరిచాడు. వెంటనే కౌరవ కుమారులు

ఒక్కుమ్మడి ధృష్టద్యుమ్నుని చుట్టుముట్టారు. అప్పుడు ధృష్టద్యుమ్నుడు తనకు గురువైన ద్రోణుడు ప్రసాదించిన ప్రమోహనము అనే అస్త్రమును ప్రయోగించాడు. కురు కుమారులు అందరూ మూర్ఛపోయారు. అప్పుడు భీముడు పక్కనే ఉన్న మడుగు వద్దకు పోయి అందు లో ఉన్న జలములతో దాహం తీర్చుకున్నాడు. మరల వచ్చి దృష్టద్యుమ్నుని కలుసుకున్నాడు.

ఇంతలో ద్రోణుడు తనతో యుద్ధం చేస్తున్న ధృష్టద్యుమ్నుడు పక్కకు తప్పుకున్న తరువాత, పాంచాలరాజు ద్రుపదుడు ద్రోణుని తో తల పడ్డాడు. కాని ద్రోణుని బాణముల ధాటికి ఆగలేకపోయాడు. పక్కకు తప్పుకున్నాడు. తన వద్దనుండి తప్పుకున్న ధృష్టద్యుమ్నుడు ఎక్కడ ఉన్నాడా అని చూచాడు ద్రోణుడు. అప్పుడు చూచాడు తమ సేనలన్ని ప్రమోహన బాణ ప్రభావంతో మూర్ఛపోయారు అని. వెంటనే అక్కడకు తన రథం పోనిమ్మన్నాడు. ప్రమోహన బాణమునకు విరుగుడుగాప్రజ్ఞాస్త్రమును ప్రయోగించి అందరిని మూర్ఛనుండి విముక్తులను చేసాడు. మూర్ఛనుండి తేరుకున్న నీ కుమారులు, ద్రోణాచార్యులు తమకు అండగా ఉండటం చూచి, వారి వారి సైన్యములతో మరల భీముని మీదికి, ధృష్టద్యుమ్నుని మీదికి ఉరికారు.

ఈ సమయంలో యుధిష్టిరుడు, కేకయ రాజులు ఐదుగురు, ఉపపాండవులను, ధృష్టకేతుని చూచి మీరందరూ అభిమన్యుడితో కలిసి మీ మీ సైన్యములతో ధృష్టద్యుమ్నునికి, భీమునికి సాయంగా పొండి అని అరిచాడు. వెంటనే వారందరూ భీమునికి సాయంగా వెళ్లారు. వీరందరి సాయంతో భీముడు కౌరవ సేనను పాద చారియై తన గదాయుధంతో ఊచకోత కోస్తున్నాడు.

ద్రోణుడు పాండవ సైన్యము మీద శరవర్షము కురిపిస్తున్నాడు. ధృష్టద్యుమ్ని విల్లు విరిచాడు. అతను మరొక విల్లు తీసుకున్నాడు. దానిని కూడా విరిచాడు ద్రోణుడు. వెంటనే ధృష్టద్యుమ్నుడు అభిమన్యుని రథము మీదికి ఎక్కాడు. అది చూచి పాండవ బలములు వెనక్కు తిరిగాయి. ఇంతలో సుయోధనుడు భీముని మీదికి వచ్చాడు. ధృష్ట ద్యుమ్ని సారథి మరొక రథమును తీసుకొని వచ్చాడు. ధృష్ట ద్యుమ్ను డు అందులోకి ఎక్కాడు. మరల ద్రోణుని తో యుద్ధం చేస్తున్నాడు.

ఇంతలో విశోకుడు తన రథమును అక్కడకు తీసుకొని రాగా, భీముడు కూడా తన రథమును ఎక్కాడు. సుయోధనుని మీద బాణవర్షము కురిపించాడు. సుయోధనుడు కూడా భీముని తన శరములతో ముంచెత్తాడు. నీ కుమారులు ఎలాగైనా భీముని పట్టుకొన

వలెనని ఉత్సాహంగా ముందుకు కదిలారు. ఇది చూచి అభిమన్యుడు, ఉపపాండవులు,ధృష్టకేతువు, కేకయరాజులు కలిసి నీ కుమారులను ఎదుర్కొన్నారు. భీముడు కూడా వారితో కలిసి నీ కుమారులను, వారి సైన్యమును తరిమి తరిమి కొట్టారు.

భీముని ధాటికి ఆగలేక నీ కుమారులు పారి పోతుంటే, "వీళ్లందరూ ఈ రోజు నా చేతిలో చచ్చారు!" అంటూ తరుముతున్నాడు భీముడు. ఇది చూచిన సుయోధనుడు తన సైన్యమును భీమాదులను ఎదుర్కొమ్మని పురి కొల్పాడు. అప్పటికి అపరాహ్ణము అయింది. భీమ సుయోధనుల మధ్య పోరు ఘోరంగా సాగుతూ ఉంది.

ఆ సమయంలో మరొక రంగమున వికర్ణుడు, చిత్రసేనుడు కలిసి అభిమన్యుని మీదికి కవిసి పడ్డారు. అభిమన్యుడు వికర్ణుని రథమునకు కట్టిన హయములను చంపాడు. అతని మీద 20 బాణములు ప్రయో గించాడు. వికర్ణుడు తన రథము దిగి భయంతో చిత్రసేనుని రథం మీదికి ఎక్కాడు. ఇరువురు పారిపోయారు. ఇంతలో ఉప పాండవులు ఐదుగురు భీమునికి అడ్డంపడి, సుయోధనుని తాకారు. సుయోధనుని శరీరం రక్తసిక్తం చేసారు. 5 బాణములతో రారాజును కొట్టారు.

గాంగేయుడు పాండవ సేనలను నుగ్గునుగ్గు చేస్తుంటే అర్జునుడు గాంగేయునితో పోరుతున్నాడు. రక్తం ఏరులుగా పారుతూ ఉంటే యోధవరులు తమ తమ బాహాబలము ప్రకాశింపగా యుద్ధం చేస్తున్నారు. ఇంతలో సూర్యుడు పశ్చిమాద్రిని చేరుకుంటున్నాడు. వాయునందనుడైన భీముడు ఈ రోజు ఎలాగైనా సుయోధనుని సంహరించవలెనని తలంపుతో సుయోధనుని ఎదురుగా నిల్చి

" సుయోధనా! ఎంతో కాలంగా ఎదురు చూస్తున్న సమయం భగవంతుని దయవలన నేడు ఆసన్నం అయింది. కుంతీదేవి దుఃఖము, ఆమె కోడలు ద్రౌపది పగ తీరే సమయం వచ్చింది. నాడు శ్రీకృష్ణుడు చెప్పిన మాటలు నీవు వినలేదు. పైగా ఉలూకుని పంపి పరుషమైన మాటలాడించావు. ఆ మాటలన్ని ఈ రోజు నీతో కక్కిస్తాను. నా పరాక్రమము చూపిస్తాను. చేవ ఉంటే నిలబడి నీ మగతనం చూపించు." అని పలుకుతూ భీముడు అత్యంత వేగంతో సుయోధనుని రధమునకు కట్టిన హయములను, రధసారధిని చంపాడు. సుయోధనుని విల్లు విరిచాడు. సుయోధనుని కేతనమును నరికాడు. సుయోధనుడు వేరే విల్లు తీసుకొనే లోపల సుయోధనుని శరీరంలో పది బాణములు నాటాడు. సుయోధనునికి శరీరంలో నుండి రక్తం ఉబికింది. మూర్ఛవచ్చినట్టయింది.

ఇంతలో జయద్రధుడు తన సైన్యముతో వచ్చాడు. కృపాచార్యుడు సుయోధనుని తన రధంమీద ఎక్కించుకొని పక్కకు తీసుకొని పోయాడు. అభిమన్యుడు, ఉపపాండవులు, భీమునితో కలిసి సైంధవునితో తలపడ్డారు. చిత్రసేనుడు, చిత్రుడు, చిత్రాక్షుడు, చారుత్రుడు, సులోచనుడు, నందుడు, ఉపనందుడు రౌద్రముతో అభిమన్యునితో పోరాడుతున్నారు. అత్యంత బలవంతుడైన అభిమన్యుడు ఒక్కొక్కరిని ఐదేసి బాణములతో కొట్టాడు. వారి శరీరములు రక్తసిక్తములైనాయి.

ఇంతకు ముందే రధము విరిగిన వికర్ణుడు మరొక రధము అధిరోహించి తన సోదరులకు సాయంగా వచ్చాడు. అభిమన్యుడు వికర్ణుని విల్లు తుంచాడు. సారధిని చంపాడు. హయములను చంపాడు. వికర్ణుని కేతనమును విరిచాడు ఇది చూచి కురు కుమారులు ఒక్కుమ్మడిగా అభిమన్యునితో తలపడ్డారు. ఉపపాండవులు ఐదుగురు అభిమన్యునికి అడ్డంగా వచ్చి కురుకుమారులను ఎదుర్కొన్నారు. వారి కేతనములన్ని తుంచారు. వారి మీద బాణవర్షము కురిపించారు. నీ కుమారులు వారి ధాటికి ఆగలేకపోయారు.

ఆ సమయంలో నకులుని కుమారుడు శతానీకుడు తన సైన్యముతో కేకయ, పాంచాల రాజులకు సాయంగా వచ్చాడు. వారితో కలిసి కౌరవ సేనలను తునుమాడుతున్నాడు. ఇంతలో సూర్యుడు అస్తమించాడు. భీష్ముడు ఆ రోజుకు యుద్ధం చాలించమని అనుజ్ఞ ఇచ్చాడు. ఇరు పక్షముల సైన్యములు తమ తమ శిబిరములకు మరలాయి.

ఈ ప్రకారము సంజయుడు ఆరవ దినము జరిగిన యుద్ధ విశేషములను ధృతరాష్ట్రునకు ఎరింగించాడు. అని వైశంపాయనుడు జనమేజయునకు మహా భారత కధను సవిస్తరంగా చెప్పాడు.

మహాభారతము, భీష్మ పర్వము,

ద్వితీయ ఆశ్వాసము సంపూర్ణము

ఓం తత్సత్ ఓం తత్సత్ ఓం తత్సత్